

ROSTRA

ECONOMICA

*M.E.V. Debat: kritiek op CPB
Colombiaanse economie onder zware druk
Hervormingsperspectieven voor Polen*

NOOR DE BRUIN ZOEKT COLLEGA'S.

Drs Noor de Bruin, 33, financieel beleidsmedewerkster bij de gemeente Amsterdam.

Ze werkt bij de sector Beleidsadviesing en Begroting van de secretarie-afdeling Financiën. Haar pakket bestaat uit volkshuisvesting, bouw- en woningtoezicht, vrouwenemancipatie en bejaardenzorg.

Werken voor de stad is voor haar de uitdaging om te helpen bij het scheppen van randvoorwaarden voor de democratische besluitvorming met als doel een optimale dienstverlening door de overheid.

Speciaal voor afgestudeerde bedrijfseconomen liggen er in dit kader heel wat uitdagingen bij de gemeente Amsterdam. Dat begint eigenlijk al met stageplaatsen en interessante afstudeerprojecten, maar de gemeente Amsterdam heeft met haar ruim 70 bedrijven en diensten voor hen zeker ook zeer belangrijk en afwisselend werk.

Want voor elk gemeentelijk onderdeel komen onderwerpen aan de orde zoals investeringsselecties, meerjarenplannen, begrotingen, analyses en prognoses. Daarbij komt dat de gemeentelijke organisatie volop in beweging is en veel carrièremogelijkheden te bieden heeft. Want de mobiliteit is hoog en het gebruik maken van de carrièrekansen wordt gestimuleerd met opleidingsfaciliteiten, die uitstekend vergelijkbaar zijn met de mogelijkheden die het bedrijfsleven biedt.

**ONZE BROCHURE
"WERKEN
VOOR DE STAD"
LIGT VOOR JE KLAAR.**

Als je met je financieel-economische opleiding een uitdaging ziet in de implementatie van marktgericht denken en handelen in de overheidssector, lees dan de brochure "Werken voor de Stad". Je vindt 'm op de NOBAS-kamer (nr. 2162) en op de informatietafel tegenover de onderwijsadministratie. Noor de Bruin en een aantal collega's op andere posten plus burgemeester Van Thijn en wethouder Etty vertellen daarin waarom Amsterdam niet alleen een stad is om van te houden, maar zeker ook een stad met een dynamische, uitdagende werkkring.

**SOMMIGE MENSEN HOUDEN NIET ALLEEN VAN AMSTERDAM.
ZE WERKEN ER OOK VOOR.**

REDACTIONEEL

Conflicterende belangen, tegenwoordig zeer actueel. Kan het nou wel samengaan, economische groei en een goed milieu, je zou er toch flink van je stuk geraken.

De emancipatieraad zit ook al zo in de penarie. Wat is het geval; er verschijnen steeds meer mannen in de traditionele vrouwenberoepen. Dit lijkt op het eerste gezicht een positieve ontwikkeling; die mannen die emanciperen toch maar mooi. Het punt blijft echter dat vrouwen niet aan bod komen in de traditionele mannenberoepen; geringe emancipatiedrift bij de (heren) werkgevers.

Conflicterende belangen dus, de emancipatieraad raakte geheel confuus. Ze heeft toen maar geadviseerd tot een nul-groei van het aantal mannen in vrouwenberoepen. Nee, het is er weliswaar niet meer echt van gekomen om verder te denken over vrouwen in mannenberoepen. Maar mooi kunnen nu tenminste vrouwen weer evolueren tot pakweg hoofdverpleegkundige. Sterk staaltje emancipatie, toch?

ROSTRA

E C O N O M I C A

Blad van de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie aan de Universiteit van Amsterdam
nummer 162, september 1989

Redactie

*Drs. J.W. de Beus
Lukas Daalder
Marjory Haringa
Martijn van den Heuvel
Jacco Knotnerus
Martine Krijnen
Stijn van der Krogt
Raoul Leering
Pieter van der Meché
Luc Moers
Drs. M. Schulp
Bas Verheijen
Jasper Wesseling
Jobs Weverling*

Redactie

Rostra Economica, Kamer 2386
Jodenbreestraat 23, 1011 NH Amsterdam
Telefoon: (020) 525 2497
Ingezonden brieven, artikelen en studierapportages kunnen worden ingekort.

Adreswijzigingen

Studentenadministratie, Jodenbreestraat 23
1011 NH Amsterdam

Foto voorpagina J. Tas

Oplage

9x per jaar in een oplage van 4500 ex.

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar.
Opdrachten schriftelijk t.a.v. de redactie.

Advertenties in dit nummer van

*Gemeente Amsterdam
KPMG
Moret
Unilever
VB accountants*

Zet- en drukwerk:
Kaal Boek, (020) 26 29 08.

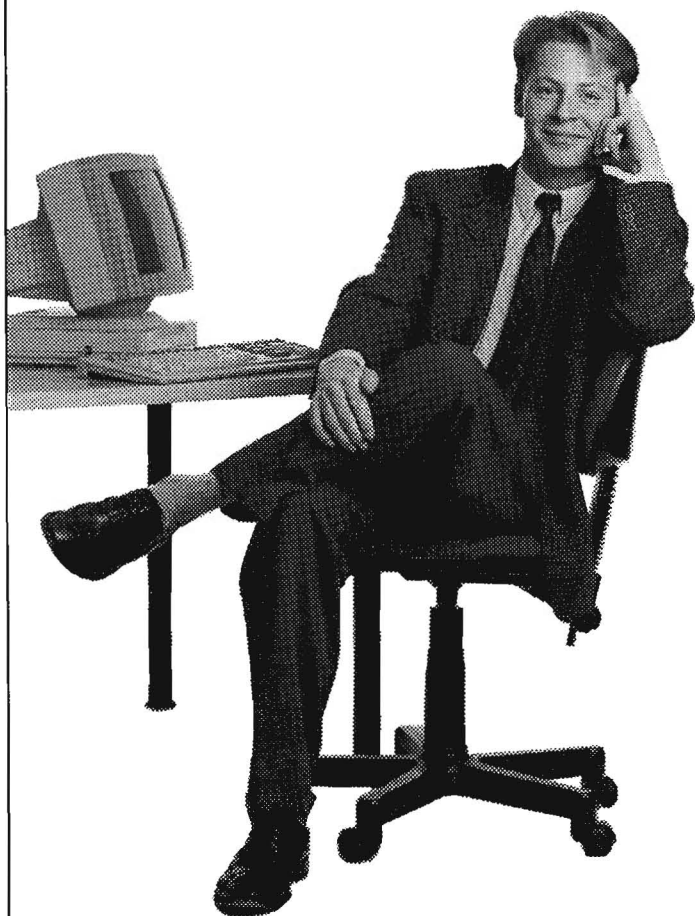
ISSN 0166 - 1485

Inhoud

- 5 Is de macro economische verkenning aan vernieuwing toe?
Stijn van der Krogt, Raoul Leering
- 8 Een Poolse revolutie?
Lukas Daalder, Stijn van der Krogt
- 11 Heeft Colombia haar toekomst in eigen hand?
Martijn van den Heuvel
- 13 Summercourse Economische Zaken
Luc Moers
- 15 Think about it!
Marjory Haringa, Jasper Wesseling
- 17 Technologie en Economie
Dr. R.D.Knaack
- 19 Politieke Economie
Dr. G.A.T.M.Reuten
- 20 De Fiscaal Economische studierichting
Martine Krijnen
- 22 Waarom iedereen lid zou moeten worden van de SEF
SEF
- 23 Nog even dit!
Anne-Ismaël Leemhuis

**PAUL (24), REEDS ÉÉN JAAR
IN OPLEIDING VOOR ACCOUNTANT,
IS OP ZOEK NAAR EEN COLLEGA...**

**...MET DE BUL BEDRIJFSECONOMIE
OP ZAK EN DE AMBITIE OM
DOOR TE GROEIEN.**

Bij VB voelde ik mij meteen thuis. Elke dag is anders. Ik werk in steeds wisselende teams. Ik heb zo'n 30 collega's. Wij werken prima samen, van hoog tot laag. We hebben het alleen wat druk. Vandaar dat wij er graag nog iemand bij willen hebben. Die, net als ik vorig jaar, binnenstapt als afgestudeerd Bedrijfseconoom en er tegenaan wil. Voor mij was dit de start van een boeiende baan, waarin ik werk en post-doctorale studie accountancy combineer.

Ik kom bij verschillende cliënten en word voor uiteenlopende problemen geplaatst. Zo leer je veel en kun je snel doorgroeien.

VB is een veelzijdig accountantskantoor met een dertigtal vestigingen in Nederland. Voor onze cliënten verzorgen wij de controle, maar

zij vragen ons ook als adviseur bij informatievoorziening, organisatieverandering en belastingvraagstukken.

Mijn salaris is prima. De verdere arbeidsvoorwaarden (auto, PC, verlof) hoor je in een persoonlijk gesprek. Die zet ik niet allemaal in deze advertentie. Lijkt het je wat? Bel dan voor meer informatie en/of een oriënterend gesprek het onderstaande telefoonnummer. Je stoel staat al klaar.

070-738388

VB Accountants

Nassaulaan 12, postbus 19331, 2500 CH 's-Gravenhage, telefoon 070-738484

VB IS GEVESTIGD IN AMERONGEN, ASSEN, BENNEKOM, BERGEN OP ZOOM, BILTHOVEN, BREDA, BREUGEL, DELDEN, DOETINCHEM, DORDRECHT, DRACHTEN, HAARLEM, HEERENVEEN, DEN HELDER, HELMOND, HENGELO, 's-HERTOGENBOSCH, LEEUWARDEN, LELYSTAD, MAASTRICHT, NIEUWEGEIN, ROERMOND, TIEL, TILBURG, VEENDAM, VENLO, VLAARDINGEN, VLISSINGEN, WORMERVEER, ZOETERMEER EN ZWOLLE. HET HOOFDKANTOOR IS GEVESTIGD IN 's-GRAVENHAGE.

Is de macro economische verkenning aan vernieuwing toe?

Op 19 September jl. presenteerde het Centraal planbureau (CPB) de macroeconomische verkenning (MEV) voor het komende jaar, met daarin opgenomen een beschouwing over de periode 1991-1994. Op initiatief van de Kring van Amsterdamse Economen en de economische faculteit van de UvA vond er een dag later een debat plaats waarin de MEV en de werkwijze van het CPB ter discussie stonden. De discussie werd ingeleid door Dr. Don, onderdirecteur van het CPB, die de verkenning uiteenzette en her en der toelichtte gevolgd door toespraken van de professoren Heertje en Driehuis. Daarna vond er, onder voorzitterschap van Prof. van Winden, een discussie plaats.

Stijn van der Krogt Raoul Leering

Uitkomsten

De voorspellingen die in de publicatie gedaan worden zijn gebaseerd op de meerjarenramingen van het kabinet Lubbers II. Er is dus geen rekening gehouden met eventuele wijzigingen in de uitgaven ten gevolge van nieuw beleid. Uit de MEV komt naar voren dat Nederland zich momenteel in een periode van onvervalste hoogconjunctuur bevindt. Het bedrijfsleven draait op volle toeren, de winsten en investeringen bevinden zich op een zeer hoog niveau (vergelijkbaar met eind jaren zestig) en de werkgelegenheid is sterk toegenomen. Ook de koopkracht van de meeste Nederlanders is redelijk gestegen. Met betrekking tot de werkgelegenheid stelde Don dat we veel te danken hebben aan de loonmatiging: „de loonmatiging heeft een positief effect gehad op de investeringen die gedaan worden op basis van rendementen verwachtingen. Daarnaast is de matiging één van de oorzaken voor de tegenvallende stijging van de arbeidsproductiviteit. Hierdoor is er relatief arbeidsintensiever geproduceerd zodat de werkgelegenheid extra is aangetrokken”. Verder noemt het planbureau de tegenvallende werking van de wet van Verdoorn (1) als oorzaak voor de lagere groei van de arbeidsproductiviteit.

Ook voor de toekomst achtte Don een beheerste loonontwikkeling van groot belang: „Aangezien we in Nederland nog steeds met een serieus werkloosheidsprobleem te kampen hebben lijkt het me, gezien de bovenstaande argu-

menten, nodig dat de loonstijgingen gematigd blijven. Later voegde hij hier echter aan toe dat uitgaande van de zeer ruime liquiditeitspositie van het bedrijfsleven enige stijging van de loonkosten per eenheid produkt, ten koste van de momenteel forse winstmarges, in de huidige toestand niet hoeft te leiden tot een terugval in de investeringen. Er is dus enige ruimte voor loonstijgingen die uitgaan boven de toename van arbeidsproductiviteit en de inflatie. Don hierover: „Het lijkt me in dat geval echter wei verstandig dat dit in de vorm van winstdelingsregeling gebeurt zodat de bedrijven in mindere tijden niet in de problemen komen.”

Ook voor het verder terugbrengen van het financieringstekort achtte Don loonontwikkeling van belang; „Men gaat er in de politiek momenteel vanuit dat de ambtenarensalarissen en uitkeringen gekoppeld zullen worden aan de lonen in het bedrijfsleven. Bij te forse loonontwikkeling lopen de overheidsuitgaven dan echter automatisch uit de pas. Het is op zo'n moment natuurlijk altijd mogelijk om de koppeling weer los te laten maar dat ligt politiek gezien vaak moeilijk en zal bovendien tot moeilijkheden leiden bij werving van hooggeschoold overheidspersoneel”, aldus Don.

Vooruitzichten

Het topjaar 1989 zal voor Nederland leiden tot een groei van het reëel nationaal inkomen met 4, 25%. In 1990 zal de groei terugvallen naar 2, 75% waarna

er voor de periode '91-'94 nog een half procent afgaat. De groei valt in Nederland iets lager uit dan het gemiddelde voor Europa. De oorzaken daarvoor zijn zowel van buitenlandse als van binnenlandse aard.

Met betrekking tot het buitenland rekent het CPB erop dat de V. S. de komende jaren niet meer zo nadrukkelijk als motor van de wereldeconomie zal fungeren. Oorzaken hiervoor zijn een lager investeringstempo en met name de veronderstelling dat de Amerikaanse overheid het mes gaat zetten in het expansieve begrotingsbeleid. Don hierover: „We nemen aan dat het er toch een keer van moet komen”. Dit is dan ook broodnodig. Het tekort is als percentage van het nationaal inkomen niet extreem hoog (zo'n 4%), maar het tempo waarin het tot stand is gekomen is verontrustend.

De appreciatie van de dollar in de eerste helft van '89 geeft aan dat we niet kunnen vertrouwen op een depreciatie ter oplossing van het tekort op de lopende rekening. Bestedingsbeperking lijkt ook hier de betrouwbaarste remedie.

Vindt er om wat voor reden dan ook, de komende jaren in de V. S. geen sanering van de overheidsfinanciën plaats dan kan de V. S. de kar nog een tijdje langer trekken maar daarbij hoort dan wel het risico dat er een vertrouwenscrisis onder de internationale beleggers kan ontstaan met alle nare gevolgen (voor bijv. de rente) vanden. In het licht van de Gramm-Rudmanwet, die voor de ko-

mende jaren forse bezuinigingen voorschrijft, lijkt de veronderstelling van het planbureau echter gerechtvaardigd.

Al met al leidt dit voor de V. S. in 1990 tot een BNP-groei van 2% of iets daaronder. Voor de periode 91-94 bedraagt de (gemiddelde) Amerikaanse groei 1,5%. Voor '88 was dit 4% terwijl het voor '89 3% zal zijn.

Tevreden is het CPB over de rol die de internationale bankaire autoriteiten de laatste twee jaar hebben gespeeld. Na de Beurskrach hebben de centrale banken van de belangrijkste industrielanden de dreiging van een recessie goed opgevangen door verlaging van de rentestanden. Vervolgens werd er op tijd in de remmen geknepen toen in de loop van '88 de inflatie dreigde te accelereren. Dit alerte beleid schept de mogelijkheid dat de centrale banken wat tegenwicht kunnen bieden aan de hierboven genoemde impulsen die tot terugval in de productie leiden.

Betreffende binnenlandse oorzaken voor het achterblijven van de groei in Nederland noemde Don twee oorzaken. Als eerste noemde hij het restrictieve begrotingsbeleid. Alle grote partijen willen immers de komende vier jaar het financieringstekort verder verlagen met 2%, waardoor bestedingen uit de economie worden gehaald. De tweede reden is de terugval van de investeringen in de woningbouw. Dit zou voorkomen kunnen worden indien het PVDA-voorstel om de woningbouwuitgaven op te schroeven daadwerkelijk wordt omgezet in beleid. De overheidsuitgaven lopen dan weliswaar iets op maar daar staat een hogere belastingopbrengst tegenover. Ook betekent het plan een positieve impuls voor de werkgelegenheid in een bedrijfstak waar in de jaren tachtig veel ontslagen zijn gevallen.

Langdurig werklozen

Overigens is 1989 niet voor iedereen zo'n topjaar als de cijfers misschien doen vermoeden. De langdurig werklozen ondervinden weinig tot geen voordeel van de hoogconjunctuur. Een groot deel van diegenen die bij aanvang van het kabinet Lubbers II langs de kant stonden doen dat nu nog steeds. Het verlagen van de uitkeringen en het matigen van de lonen heeft voor deze mensen niet geholpen. Hun probleem is dat ze scholing te kort komen, steeds minder werkervaring vertegenwoordigen naarmate ze langer buiten het arbeidsproces staan. Het specifieke arbeidsmarktbeleid van het kabinet heeft gefaald wat bijvoor-

V.l.n.r. Arnold Heertje, Wim Driehuis, Frans van Winden, Henk Don

beeld ook door de VVD erkend wordt (2). Prof. A. Kapteyn e. a. hebben onlangs in het tijdschrift ESB aan de hand van een eenvoudig onevenwichtigheidsmodel berekend dat zelfs bij aanhoudende economische groei de langdurige werkloosheid zich zal stabiliseren (3). Zij stellen: „Deze stabilisering is mogelijk zolang er geen speciaal beleid wordt gevoerd om langdurig werklozen weer in de arbeidsmarkt op te nemen. Als dit niet gebeurt is er ook geen [neerwaartse] invloed van deze werklozen op de lonen.” Uit het voorgaande blijkt dat ook de werkgevers voordeel hebben bij een verbeterd arbeidsmarktbeleid. Hoog tijd dus om de laksheid aan de kant te zetten en het probleem niet alleen met woorden maar ook met daden te bestrijden.

Onderschatting

Prof. Heertje stelde in zijn toespraak de vraag aan de orde waarom het centraal planbureau en soortgelijke instanties „de laatste jaren voortdurend de groei onderschatten”. Heertje: „Het CPB geeft hiervoor telkens als verklaring dat de groei van de wereldhandel en de conjuncturele ontwikkeling in z'n algemeenheid zijn meegevallen. Ik zie dit als een dooddoener, want de vraag is dan natuurlijk waarom deze grootheden hoger zijn uitgevallen dan geraamd”. Heertje zelf ziet

momenteel in een Schumpeteriaanse economie waarin innovaties elkaar snel opvolgen en de verschillende bedrijfstakken elkaar regelmatig aflossen als voortrekkers van de economische groei. Dit is de voornaamste reden waarom ik van mening ben dat er een zeer hoge potentiële groei aanwezig is. Kwantitatief gezien gaan mijn gedachten daarbij uit naar zo'n 6 á 7 procent. De technologische ontwikkeling kan echter, bijvoorbeeld voor het milieu, ook kwalitatieve verbeteringen aanbrengen. Dit ondanks het feit dat die zelfde techniek ons voor milieuproblemen geplaatst heeft”.

Om de potentiële groei ook te bewerkstelligen is het volgens Heertje wel zaak dat de overheid de belemmeringen voor die groei wegneemt. In samenhang hiermee noemde hij de Belastingoperatie Oort een goede zaak waaraan niet gesleuteld moet worden: „Lagere belastingtarieven zullen tot hogere belastingopbrengsten leiden”. Overigens gaf Heertje niet aan wat de overblijvende belemmeringen zijn en hoe ze kunnen worden verholpen.

Een andere factor die volgens Heertje bijdraagt tot een hoge potentiële groei is het open gaan van de markten in de Sovjet Unie.

Heertje benadrukte daarnaast dat er meer geïnvesteerd moet worden in de publieke sector om nijpende problemen als het

C.P.B. voorspelt daling economische groei bij huidig beleid.

het onderschatten van de technologische ontwikkeling als oorzaak voor de te lage schattingen: „we leven mijns inziens

milieu, langdurige werkloosheid en achterblijvende infrastructuur aan te pakken. Later op de middag tijdens de discussie

met de zaal sloot prof. van Winden hierop aan: „In Japan zien we dat de overheid in belangrijke mate heeft bijgedragen aan het economische succes, terwijl in Nederland de overheidsinvesteringen tot een bedrevend laag peil gezakt zijn. De overheidsinvesteringen zijn als eerste geofferd voor het bezuinigingsbeleid”.

Niet creatief

Prof. Bomhoff van de Erasmus universiteit maakte in het NRC van 18 September jl. korte metten met de modellen van CPB: „De analyses van het CPB zijn zo eenzijdig en primitief dat Nederland er beter aan zou doen de politieke plannen niet langs zo'n slechte meetlat te leggen. Bomhoff geeft in zijn column vervolgens een aantal voorbeelden van arbeidsmarktmaatregelen waarvan het CPB de effecten niet kan berekenen. Ook heeft het CPB moeite met de effecten van het belastingplan Oort. Bomhoff vindt dat de berekeningen van het planbureau niet serieus genomen moeten worden: „In plaats van van alles maar in de computer te stoppen zouden zij [de werknemers van het CPB, RL, SvdK] beter doen met over de grens te kijken naar wat elders werkt „.....” Het CPB is nog steeds de officiële arbiter van de economische politiek en laat zich die belangrijke rol graag aanleunen.” Bomhoff trok ook de wetenschappelijke kwaliteiten van de medewerkers van het CPB in twijfel: „Bijna geen CPB econoom dringt nog door tot de internationale vaktijdschriften.”

Voordat Prof. Driehuis zijn betoog inzette wilde hij nog wel even wat kwijt over de column van Bomhoff: „Ik vond het een vreselijk stuk, zeer onheus ten opzichte van het CPB en haar medewerkers. Het CPB mag natuurlijk best bekritiseerd worden, zoals ik zelf ook wel gedaan heb maar als dat met zo'n taalgebruik en op personen gerichte aanvallen gebeurt dan vind ik dat waardeloos. Bomhoff beweert dat de modellen van het CPB te weinig gedifferentieerd zijn om goed mee te kunnen werken. Ik verbaas me wel over zo'n verhaal, want diezelfde Bomhoff heeft in het verleden geroepen dat we niks aan de modellen van het CPB hebben omdat ze veel te groot zijn. Erg vreemd dus, behalve als Bomhoff van mening veranderd is, maar dat wil ik dan ook wel lezen”.

In de MEV zijn naast de centrale projectie (de meest waarschijnlijke uitkomst volgens het CPB) voor de periode '90 - '94 een aantal varianten doorgerekend die andere uitkomsten kennen omdat

van andere vooronderstellingen uitgegaan is. Zo is er een lage en een hoge variant, die onder andere in de geraamde dollarkoers afwijken van de centrale projectie. Driehuis vindt dat van deze variantenanalyses niet de creativiteit afdruipt die hij graag zou zien: „Als je naar die variantenanalyses kijkt en de uiteindelijke resultaten voor de groei van het reëel nationaal inkomen beziet dan blijkt dat de uitkomst voor de hoge variant een half procent hoger uitvalt en voor de lage variant een half procent lager. Dan vraag ik me af: „valt deze marge niet gewoon binnen de standaardafwijking van de schattingsuitkomst voor de centrale projectie? Zou het niet veel aardiger en inzichtelijker zijn als er gekozen zou zijn voor varianten waarin de verschillen met betrekking tot de vooronderstellingen veel ruimer genomen zouden zijn zodat de groei-uitkomsten ook meer van elkaar zouden afwijken? Los van het feit dat wat grotere verschillen echt niet onrealistisch zijn had dit er toe kunnen bijdragen dat het rapport wat minder vlak en grauw zou zijn geworden”.

Heertje ziet potentiële groei van zes á zeven procent.

Als men verschillende publicaties van het CPB naast elkaar legt dan lijkt Driehuis' kritiek terecht. Vergelijken we bijv. de tabel der kerngegevens uit de MEV met eenzelfde tabel uit het Centraal Economisch Plan (het CEP wat een half jaar geleden is uitgekomen). We zien dan dat de schattingen van veel grootheden voor 1990 sterk van elkaar afwijken. Verdubbelingen en halveringen zijn geen uitzonderingen. Dat de gevolgen voor „eindvariabelen” als nationaal inkomen en werkgelegenheid niet groot zijn wil niet zeggen dat de wijzigingen onbelangrijk zijn. Het is immers goed mogelijk dat meevallers gecompenseerd zijn door tegenvallers. In ieder geval wordt er mee aangetoond dat het niet erg zinnig is om op een half procent precies voorspellingen te doen over komende jaren.

Driehuis (zelf oud medewerker van het CPB) ging verder in op de vraag wat voor rol de MEV moet spelen. Moet de MEV een weergave zijn van de uitkomsten van het kabinetsbeleid en de ontwikkeling van de markt of moet het CPB zelfstandig een oordeel over het beleid vellen en waar nodig alternatieven aandragen en doorrekenen? Driehuis stelde dat het CPB zich te veel conformeert aan het regeringsbeleid: „Voor dat beleid kan ik waardering opbrengen. Er zijn saneringen doorgevoerd waaraan niet te ontkomen viel en die

ook effect hebben gehad. De vraag is echter of we voor de toekomst dezelfde strategie moeten volgen. Daarom zou het wel zo aardig zijn als het CPB in een MEV het terrein eens écht zou verkennen. Maak eens een scenario waaruit blijkt wat voor groeivoet en welke samenstelling van de productie we nodig hebben om zonder al te veel vervuiling 'full employment' te bereiken. Dat zou ik een veel inspirerender verhaal vinden”.

Over de rol van de MEV zei van Winden nog het volgende: „Het CPB maakt deel uit van het ministerie van economische zaken en kan zodoende nooit kritiek leveren op het overheids beleid”. Van Winden zou onder andere van het CPB willen horen hoe het probleem van de teruggelopen overheidsinvesteringen opgelost kan worden.

Milieuindicator

Driehuis hield tenslotte een pleidooi voor het snel in gebruik nemen van een milieuindicator waaruit de toestand van het milieu kan worden afgelezen. Zo-

doende is het dan mogelijk om effecten van beleidsmaatregelen op het milieu weer te geven. Don reageerde hierop door te zeggen dat het CPB de mogelijkheid momenteel onderzoek, maar dat het geen eenvoudige taak is. Een probleem is echter dat het Planbureau niet altijd de benodigde expertise in huis heeft. Volgens Don is die expertise bij het Rijks Instituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne (RIVM) wel aanwezig. Hij vindt dan ook dat het milieuonderzoek zich hoofdzakelijk daar moet afspelen. Opname van een milieuindicator in de modellen van het planbureau leek hem echter vooralsnog te hoog gegrepen.

Ook vanuit de zaal, die goed gevuld was, werd de wenselijkheid voor zo'n indicator door enkele personen benadrukt. In tegenstelling tot vele andere debatten was het publiek tot en met het einde aanwezig, waarschijnlijk mede dankzij de humor van de sprekers.

1) De wet van verdoorn geeft aan dat de arbeidsproductiviteit stijgt indien de produktie stijgt. Een verklaring hiervoor is dat er meer ruimte is voor procesinnovaties naarmate de conjunctuur er beter voor staat.

2) Zie interview met F. de Grave (financieel-economisch specialist van de VVD):

Lastenverlaging en loonmatiging hoekstenen

VVD programma; Rostra 160, pag 16 t/m 19.

3) Zie artikel van Prof. Dr. A. Kapteyn, Drs. H. A. Keuzenkamp, Prof. Dr. F. van der Ploeg in ESB nr. 3720: De hardnekkige werkloosheid in Nederland.

Een Poolse revolutie?

Westerse economen en politici zien graag dat Polen nu definitief afrekenet met het planmodel en het één-partijstelsel. Wanneer de Polen haast maken met de omschakeling naar het kapitalisme en een parlementaire democratie worden alle problemen snel en rechtvaardig opgelost. In feite wordt gepleit voor een liberale revolutie. In realiteit zal het echter zo'n vaart niet lopen. De nieuwe regering Mazowiecki moet eerst nog de financiële crisis bezweren en zal daarbij kunnen rekenen op grote sociale spanningen.

Lukas Daalder Stijn van der Krogt

Stabilisatie

In eerste instantie moeten drastische maatregelen de veel te hoge geldhoeveelheid in omloop beperken. Het overschot aan zloty's is grotendeels ontstaan door het drukken van geld om de groeiende overheidsuitgaven te financieren. Dit zorgt in Polen voor een nauwelijks beheersbare bron van inflatie. Tot voor kort heeft de overheid nog getracht de prijzen vast te houden en bleef de inflatie volgens de officiële lezing beperkt. Maar op de zwarte markt was al lange tijd duidelijk dat de werkelijke marktprijzen veel hoger moesten liggen. De diepe financiële crisis dwong de overheid uiteindelijk enkele maanden geleden tot prijsverhogingen en zelfs het geheel vrijlaten van de prijs van een aantal basisgoederen. Toch is men er niet in geslaagd om de financiële crisis te bezweren. Dit wordt dan ook de eerste opdracht voor de nieuwe regering Mazowiecki.

In de eerste plaats worden de subsidies op belangrijke consumptiegoederen afgeschaft en de prijzen aan de vrije markt overgelaten. Gezien de schaarste zullen deze prijzen direct de lucht in schieten. Met de opheffing van de subsidies wordt, naast de bezuinigingen op defensie en het overheidsapparaat, tegelijkertijd in een van de belangrijkste uitgavenposten op de Poolse begroting gesneden. Ellman (1) plaatst bij het vrijlaten van de prijzen in het algemeen een kanttekening. Naar zijn mening kan het verhogen van de prijzen en daarmee het verlagen van de reële lonen het evenwicht in Polen niet herstellen. Eén van de redenen (2) is dat er dan niets verandert in de relatieve prijzen in het land. Zo zijn de kosten voor gezondheidszorg en het wonen relatief goedkoop. Daardoor is het vrij besteedbaar inkomen met aftrek van vaste lasten zo hoog dat de Polen een groter deel van het inkomen kunnen

besteden aan consumptiegoederen. Een aanpassing van de prijs van een bewust gekozen pakket goederen of diensten kunnen de scheve verhoudingen in de prijzen mogelijk worden rechtgetrokken. De reden dat de Poolse overheid hieraan tot nu toe niet mee gewerkt heeft is mogelijk het idee dat het optrekken van de prijzen voor deze overheidsdiensten niet past bij de grondbeginselen van een socialistische staat.

Wat betreft de handel zal Polen overigens voorlopig nog sterk gericht zijn op de Sovjet-Unie, die een goede markt blijft voor de Poolse produkten van inferieure kwaliteit. Toch groeit de laatste jaren ook bij de Sovjets de vraag naar betere produkten zodat Polen noodzakelijkerwijs al meer aandacht aan kwaliteit moet besteden.

Verder rekenet Polen voor een verlichting van de buitenlandse schuld ook op financiële ondersteuning vanuit het wes-

Ellman: Staatsbedrijven zouden verkocht moeten worden aan wie maar interesse heeft

De laatste oplossing voor de uit de hand gelopen geldhoeveelheid in omloop is nog een conversie van de Poolse munt. Daarbij zouden de mensen met zeer hoge spaartegoeden een minder dan evenredige tegenwaarde krijgen. Toch lijkt de Poolse regering deze mogelijkheid niet te zullen uitvoeren. Belangrijkste reden is de te verwachten weerstand van de gevestigde orde, die ook de meeste zloty's bezitten.

Buitenlandse schuld

Naast het binnenlandse overheidstekort moet ook de buitenlandse schuld worden gefinancierd. De grens met het westen moet worden opengegooid. Ten eerste moeten buitenlandse investeringen voor deviezen zorgen. Er is in Polen namelijk voor buitenlandse bedrijven de verplichting om hun valuta's om te zetten in Zloty's. Ten tweede moet de westerse technologie iets doen aan de lage kwaliteit van de Poolse exportprodukten. Voorlopig echter kan de export nog bij lange na de concurrentie op de westerse markten niet aan. Van het liberaliseren van de buitenlandse handel zal Polen dan ook op korte termijn niet veel hoeven verwachten.

ten en een gedeeltelijke kwijtschelding van een deel van de schuld. Daardoor kan er financiële ruimte ontstaan om een begin te maken met een herstructurering van de economie. Toch zijn de westerse regeringen voorzichtig met toezeggingen. In een interview met Drs A. Gerrits van het Oost-Europa instituut komt dit ook naar voren; Om de sociale gevolgen van de prijsstijgingen op te vangen is op korte termijn westerse hulp onontbeerlijk. Echter, wanneer de westerse steun zonder restricties wordt verstrekt is er het gevaar dat het geld een substituuat wordt voor de saneringen. Bij oplopende politiek-sociale spanningen zou het geld gebruikt kunnen worden voor een verhoging van de lonen en het aankopen van consumptiegoederen uit het westen.

Privatisering

Belangrijk onderdeel van de herstructurering vormt volgens westerse en Poolse economen de privatisering van de staatsondernemingen. Daarmee moet in korte tijd de diepweggezonken efficiency worden verhoogd. De privatisering kan gestalte krijgen in de vorm van het uitbrengen van aandelen op de binnenland-

se markt of het opzetten van joint-ventures. Ellman (3) zegt in dit verband: „Staatsbedrijven zouden op grote schaal verkocht kunnen worden aan wie maar interesse heeft.” Onduidelijk is of Ellman onder „iedereen” ook elke buitenlandse onderneming meerekent. Voordeel van buitenlandse deelname is duidelijk de inbreng van technologie waarmee een arbeidsproductiviteitsverhoging bereikt zou kunnen worden. Toch moet ons inziens voorzichtig met buitenlandse investeringen worden omgesprongen. Er zijn genoeg voorbeelden bekend van minder ontwikkelde landen waar een onvoorwaardelijk uitverkoop van staatsbedrijven tot verdere concentratie en grote buitenlandse invloed heeft geleid. Een vraag is of de privatisering iets kan doen aan de lage efficiency als gevolg van de welig tierende corruptie in Polen. Volgens Gerrits is de corruptie met name een gevolg van het gebrek aan concurrentie en het bestaan van een schaarste economie. Het inbrengen van het vrije marktprincipe lost dit niet direct op maar kan hier wel een bijdrage leveren. In de praktijk heeft minister van economische zaken Balernowicz nog weinig concrete plannen voor vergaande privatisering. Waar kleinere bedrijven, waaronder in de landbouw, al worden verkocht zijn de belangrijkste industrieën nog steeds in overheidshanden. Eén verklaring kan zijn dat de nieuwe regering voorzichtig moet zijn met Solidariteit die vooral steun vindt onder arbeiders van grote ondernemingen en de privatisering voor hen grote gevolgen zou kunnen hebben. Gerrits stelt hier dat de economische hervormingen in het algemeen in stappen zal worden uitgevoerd. Langzaam zullen meer marktelementen binnen de Poolse economie gebracht worden. Een snelle, drastische omschakeling naar een kapitalistisch systeem zoals door westerse politici wordt bepleit past niet in de Poolse realiteit.

Solidariteit

Doorgaand op de rol van Solidariteit bij de hervormingen kunnen we opmerken dat deze in beginsel tweeslachtig lijkt. De organisatie wordt meestal aangemerkt als vakbond. Toch is zij meer dan een vakbond een maatschappelijke beweging. Centraal heeft steeds de democratisering van Polen gestaan. Nu zij deels is verwezenlijkt verandert de aard van Solidariteit. Nu kan zij weer meer als werkelijke vakbond optreden met Walesa als vertegenwoordiger. Op deze wijze speelt Walesa een slim politiek spel door nu niet in de regering zitting te nemen maar tussen oppositie en regering als leider van Solidariteit een sleutelpositie te bezetten. Het zou immers vreemd zijn wanneer hij persoonlijk zijn achter-

ban, veel arbeiders, nu een privatisering en afbraak van subsidies en diensten zou moeten opleggen.

Toch raakt Solidariteit steeds meer intern verdeeld. Het monopoliseren van de macht door Walesa is hem uiteraard niet in dank afgenomen. Bovendien komt een belangrijk deel van de regering voort uit de groep van gematigde academici rond Walesa.

Het is duidelijk dat uiteindelijk de samenwerking en de gematigde opstelling van de oppositie binnen Solidariteit de vorming van een niet-communistische regering hebben mogelijk gemaakt. Met een verdeelde oppositie was dit waarschijnlijk niet gelukt, zoals we kunnen zien in het geval van Hongarije. Maar de meer radikale en chauvinistische fracties binnen Solidariteit voelen zich nu gepasseerd. In Polen zien we dan ook een groei van andere, meer radikale, oppositie partijen. Gerrits denkt dat het politiek systeem op deze wijze evolueert in een meer-partijstelsel.

Poolse belangengroepen

De vraag is nu hoeveel krediet de regering Mazowiecki heeft om de saneringen door te voeren en het marktmechanisme een grotere rol te laten spelen. Zoals hierboven beschreven zullen de politiek actieve Polen binnen het democratisch stelsel oppositie voeren. Een onzekere factor vormt de grote groep niet-stemmers bij de afgelopen verkiezingen.

zich meer hervormingsgezind op. Voor wat betreft de nomenklatura op landelijk niveau hebben deze voldoende invloed om hun machtspositie te handhaven. Velen hebben bij privatisering de leiding van de voormalige staatsbedrijven op zich genomen.

Sterker is het verzet van de nomenklatura en het lagere partij kader op regionaal en stedelijk niveau. Door privatisering en de veranderende rol van de communisten zijn veel lagere partijfuncties overbodig geworden en zijn minder baantjes te vergeven. Gerrits denkt dat de macht van deze bureaucraten door het marktsysteem ondermijnd zal moeten worden. Ook hier, net als bij de economische hervormingen, verwacht hij dat deze ontwikkelingen geleidelijk zullen verlopen.

De president

Tenslotte is er nog de rol van de twee belangrijkste politieke leiders, te weten Jaruselski en Walesa. De eerste heeft er voor gezorgd dat de bevoegdheden van de president zeer groot zijn. Gerrits geeft aan dat al bij de samenstelling van het kabinet is gebleken dat de macht van de president door het parlement kan worden doorkruist. De instelling van het presidentsambt is echter gebaseerd op het Franse en Amerikaanse model en moet naar onze mening, gemeten aan de praktijk aldaar, niet worden onderschat. Wel is het de vraag hoelang Jaruselski

Gerrits: Walesa heeft ambities voor het presidentschap

Deze mensen, zo'n 40 procent van de bevolking, vindt men vooral onder het armere deel van de bevolking en geloven niet dat hervormingen en democratisering verbetering kan brengen in hun situatie. Ze hebben dan ook een sterke apathie ten opzichte van politiek maar vormen een explosief element binnen de samenleving. Verdere prijsverhogingen, afbraak van voorzieningen en werkloosheid kunnen tot sociale onrust leiden waarop zelfs Solidariteit geen greep meer heeft.

Een tweede onzekere factor is de houding van de leden van de communistische partij en de nomenklatura. Van de partijleden met een hogere functie binnen de partij is minder verzet te verwachten. Juist deze groep heeft zich de afgelopen tijd gematigd opgesteld. Gerrits ondersteunt ons idee dat dit te maken zou kunnen hebben met het willen verzekeren van een plaats binnen de partij na de politieke hervormingen. Toen bleek dat de rol van de communisten moest veranderen kozen de hogere partijleden eieren voor hun geld en stelden

nog in functie blijft. Speculerend over een mogelijk opvolger noemt Gerrits een politicus bij uitstek, die graag als kroon op zijn werk het presidentschap op zich zou willen nemen. Zal Walesa zwichten voor de macht?

(1 en 3) NRC-Handelsblad 25 Augustus 1989

(2) Prof. Ellman geeft aan dat drastische prijsverhogingen en een daling van de reële lonen om vier redenen hebben gefaald om het evenwicht te herstellen. Er wordt geen rekening gehouden met de negatieve gevolgen van lagere inkomens op de arbeidsproductiviteit, mogelijke eisen tot loonsverhogingen, het evenwichtsversturende effect van de relatieve prijzen en met de positieve gevolgen van een loonsverhoging op de buitensporige vraag naar arbeidskrachten. Uit: NRC-Handelsblad 25 Augustus 1989

(4) Nomenklatura is een Pools begrip. Via de communistische partij worden op een groot aantal maatschappelijke posities partijleden ingezet. Dit gebeurt zowel op landelijk als op regionaal en stedelijk niveau.

Hoeveel bagage moet een student hebben voor een internationale stage?

Uitdagingen in **MARKETING, FINANCIEN & ECONOMIE** en **PERSONEEL & ORGANISATIE** **Unilever Internationale Stages 1990**

USA, Thailand, Mexico... voorbeelden van landen waar de **boeiende internationale stages** van Unilever plaatsvinden. Ze zijn bedoeld voor uitstekende studenten die uiterlijk medio 1991 afstuderen in de economie of bedrijfskunde. Ook studenten uit andere richtingen komen in aanmerking, mits duidelijk gemotiveerd voor marketing of financiën & economie. Voor P & O-stages geldt dit met name voor zakelijk ingestelde gedragswetenschappers. Talentvolle aankomende academici meten zich gedurende circa **drie maanden** met de (internationale) praktijk. Ze zullen daarbij zeer zelfstandig concrete projecten opzetten en uitvoeren.

Belangstellenden melden zich **vóór 17 november 1989** aan.

Inschrijfformulier verkrijgbaar bij de faculteit of bij Nederlandse Unilever Bedrijven BV, Sectie Management Development APN, telefoon: 010 - 464 42 43.

Selectie vindt plaats naar aanleiding van inschrijfformulier en interviews.

Unilever

Een wereld van mogelijkheden

Heeft Colombia haar toekomst in eigen hand?

De 'totale oorlog' die de regering van Virgilio Barco na de moord op de liberale politicus Luis Galan afkondigde tegen de drugsmafia heeft de economische stabiliteit van Colombia in gevaar gebracht. Ten eerste is hierdoor een belangrijke inkomstenbron, de cocaïnehandel, voor het land verloren gegaan, en ten tweede zijn de kosten om de maatschappelijke veiligheid te waarborgen met enorme sprongen gestegen. De vraag is nu of de Colombiaanse economie deze klap kan opvangen. De exportdiversificatie speelt hierbij een belangrijke rol.

Martijn van den Heuvel

Exportdiversificatie speelt sinds tien jaar een belangrijke rol in het economisch beleid van Colombia. Feitelijk veel te laat heeft het land zich naar het voorbeeld van Chili beseft dat export-geleide groei grote mogelijkheden in zich heeft. Dat blijkt wel uit het feit dat Chili op dit moment \$600 per hoofd van de bevolking exporteert, terwijl Colombia, met haar in potentie meer gediversificeerde economie en haar betere geografische ligging, daar slechts \$180 per capita tegenover stelt. Toch heeft de Colombiaanse economie zich in bepaalde sectoren voorbeeldig ontwikkeld. Het land is op dit moment's werelds een-na-grootste snijbloemexporteur en derde kolenexporteur, en heeft ook met haar oliesector prima prestaties geleverd. Bovendien zijn deze ontwikkelingen niet ten koste gegaan van de sterke positie die de koffiehandel al sinds jaar en dag inneemt. Deze sectoren worden hieronder nader belicht en daarna in het kader van de toekomst geplaatst.

De koffiesector

Om de Colombiaanse exportopbrengsten minder koffie-afhankelijk te maken begon Federacafe, de federatie van koffieverbouwers, in de jaren '60 een uitgebreid diversificatieprogramma. Dit initiatief heeft duidelijk haar vruchten afgeworpen. Diverse verbouwers zijn overgestapt op het verbouwen van cacao, suikerriet, tropische vruchten, en andere gewassen. Het aandeel van de koffiehandel in de exportopbrengsten is hierdoor van ongeveer tweederde naar eenderde gedaald. Daarmee blijft de koffie echter nog steeds een zeer belangrijk produkt waar veel mensen afhankelijk van zijn. Deze sector is nog altijd verantwoordelijk voor 35% van de agrarische werkge-

legenheid (ongeveer 400000 banen), beslaat een-vijfde van het bewerkte land, en maakt voor 7% deel uit van het BNP. Vandaar dat Colombiaanse regeringsfunctionarissen zich de afgelopen tijd meer dan eens hebben beklaagd over het feit dat de Verenigde Staten begin juli heeft meegewerkt aan de val van de internationale koffieovereenkomst. De functionarissen wijten de opheffing van deze overeenkomst vooral aan de Amerikaanse halsstarrigheid en zeggen dat Washington met de ene hand geeft (militaire hulp), wat het met de andere hand heeft genomen. Immers, doordat de exportquota voor de diverse koffieproducerende landen door deze opheffing niet meer van toepassing waren, hebben grote voorraden koffie de wereldmarkt overstroomd en is de koffieprijs met meer dan 30% gekelderd.

Nu is het wel zo dat de Colombiaanse koffiesector door haar efficiënte organisatie, haar gezonde financiële positie, en de goede kwaliteit van haar produkt deze klap op korte termijn kan opvangen, maar op lange termijn zal deze ontwikkeling een ontwrichtende uitwerking op de gehele economie kunnen hebben. Zowel de koffieproducenten als Federacafe als de overheid zullen hier verliezen door oplopen. Om de verliezen op te vangen zal Federacafe haar reserves moeten aanspreken en eventueel haar leningen aan de regering weer op moeten eisen (een maatregel die inflatie in de hand kan werken). Bovendien bestaat dan de mogelijkheid dat de koffiefederatie haar ontwikkelingsprojecten op het gebied van educatie, gezondheidszorg en wegebouw zal moeten opschorten. De regering zal devaluatie moeten overwegen om haar koffieprijs concurrerend te maken, en zal minder geld voor de aan-

pak van de drugsbaronnen tot haar beschikking hebben. En dat terwijl koffieverbouwers juist eerder geneigd zullen zijn om coca te verbouwen omdat de koffieprijzen omlaag-, en de cocaïneprijzen door de 'oorlog' omhoog zijn gegaan. Het herstel van de internationale koffiequota's is dus een wezenlijk onderdeel in de strijd tegen de cocaïnehandel, en is een zeer belangrijke factor met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de Colombiaanse economie.

De olieindustrie

De olieindustrie heeft zich de afgelopen jaren voortvarend ontwikkeld. De ruwe olie reserves zijn in een decennium van 550 miljoen vaten naar 2000 miljoen vaten gestegen, doordat onder andere in de Llanos en in de Magdalena-vallei diverse olievelden zijn gevonden. Het afgelopen jaar hebben buitenlandse maatschappijen maar liefst 61 bronnen aangeboord, terwijl staatsmaatschappij Ecopetrol er 24 heeft ontdekt. Hieruit blijkt dat de niet-Colombiaanse inbreng in deze sector nog steeds erg groot is. En dat terwijl het Nationale Vrijheidsleger (ELN) deze sector al sinds 1986 saboteert uit protest tegen het feit dat 'de Colombiaanse oliereserves door de buitenlandse maatschappijen worden gestolen'. Vanaf die tijd heeft deze organisatie bommen gelegd, mensen ontvoerd en vermoord, en Ecopetrol al meer dan 800 miljoen gulden schade berokkend.

Dat de multinationale maatschappijen dan toch nog in grote getale in dit land opereren, komt doordat de winsten ondanks deze terreur hoog genoeg zijn. Blijkbaar zijn er dus nog volop mogelijkheden in de Colombiaanse olieindustrie. Dat valt ook eenvoudig af te leiden uit de gegevens van 1988: met een ge-

middelste produktie van 374000 barrel ruwe olie per dag, en de export van petroleum en andere geraffineerde producten ter waarde van \$1,36 miljard, is de olieindustrie de koffiehandel bijna als belangrijkste exportsector voorbijgestreefd.

De Steenkoolsector

De belangrijkste activiteiten in de steenkoolsector worden ontplooid door het 'El Cerrejon-project'. Dit project is een joint venture tussen Interco, de Colombiaanse tak van Exxon, en de staatssteenkoolmaatschappij Carbocol, en overschaduwde alle steenkool-activiteiten in Zuid-Amerika. De verwachting is dat er dit jaar ongeveer 11,5 miljoen ton kolen ter waarde van ruim 425 miljoen dollar wordt geëxporteerd en dat deze hoeveelheid tot ongeveer 15 miljoen ton in 1994 zal worden uitgebreid. Project-ingenieurs stellen de maximale capaciteit zelfs op 25 miljoen ton.

Naast dit project in het El Cerrejon Norte gebied bestaan er nog minstens drie grote mijn-projecten die de exporten voor het eind van deze eeuw naar 40 tot 50 miljoen ton kunnen opstuwten. Ten eerste is daar het El Cerrejon Centrale gebied dat in handen is van de Comunidad de El Cerrejon en een voorraad van 900 miljoen ton beslaat. Op zich is dit project goed voor een extra exportpotentieel van 10 miljoen ton per jaar, ware het niet dat zij afhankelijk is van de route naar de haven van Bolivar. En aangezien deze haven beheerst wordt door de concurrent El Cerrejon Norte Centrale op weinig medewerking hieromtrent rekenen. Ook Prodeco's Calenturitas en het La Loma-project van het Amerikaanse Drummond in de provincie Cesar worden door het gebrek aan een goede en goedkope route geteisterd. Binnen tien jaar zouden zij respectievelijk 3 miljoen ton en 10 miljoen ton kunnen produceren, maar het ontbreken van een goede infrastructuur gooit roet in het eten. Deze 'kleinere' projecten zijn echter financieel niet in staat om aan de wezenlijke verbetering van die infrastructuur gestalte te geven, en ook voor de staat en Carbocol zijn de mogelijkheden in deze beperkt. Het staatsbudget wordt sinds de oorlog met de cocaïne-mafia in steeds grotere mate opgeslokt door veiligheidsmaatregelen en schadeposten, en de eerste zorg voor Carbocol is om de capaciteitsuitbreiding van het El Cerrejon Norte project in de pas te laten lopen met het geplande schema (men loopt nu drie jaar achter). Vandaar dat het totaalbeeld van de steenkoolsector in Colombia weergeeft dat deze sector een enorm potentieel heeft, maar dat het nog heel wat voeten in aarde zal hebben voordat

dit potentieel benut kan worden.

De bloemenhandel

De ontwikkeling van de Colombiaanse bloemenhandel is een echte successtory. Met een minimum aan overheidssteun, maar met een perfect klimaat heeft deze handel zich binnen tien jaar opgewerkt tot de vierde exportsector van het land. In 1988 werd er voor \$204 miljoen aan bloemen geëxporteerd; een bedrag dat overeenkomt met 5% van de totale exportopbrengsten. Van deze handel vond er 80% plaats met de Verenigde Staten. Ondanks haar positie als een na grootste bloemenexporteur met 8% van de wereldmarkt in handen (na Nederland dat tweederde van deze markt beheerst) zal Colombia zich zeer grote moeite moeten getroosten om deze ontwikkeling te continueren. Doordat het succes veel concurrentie heeft aangetrokken, wordt Colombia gedwongen om goede kwaliteit te leveren en meerdere soorten bloemen te kweken. Hierbij moeten vooral de kosten zo laag mogelijk gehouden worden. Dit brengt ons nogmaals op de noodzakelijke verbetering van de infrastructuur, aangezien de kosten van de bloemenproducenten in Colombia voor ongeveer 50% door de vrachtkosten worden bepaald. De lonen zijn immers laag, en ook de verwarmingskosten zijn door het groot aantal zonuren in Colombia zo miniem dat daar geen reductie in mogelijk is.

De toekomst

Ondanks de bovengenoemde resultaten is het erg twijfelachtig of Colombia haar toekomst in eigen hand kan houden. De bovenstaande sectoren zullen ook in de komende jaren de economische resultaten van het land positief beïnvloeden, maar het is de vraag in hoeverre zij hun redelijk voorspoedige ontwikkeling van het afgelopen decennium kunnen voortzetten. De voortgang van de olie-industrie hangt sterk af van de buitenlandse maatschappijen, die een groot deel van de huidige bronnen hebben aangeboord, en van de terreur die op hen gericht is. De groei van de steenkoolsector (en de ontwikkeling van andere grondstoffen zoals anthraciet en goud) is sterk afhankelijk van de infrastructurele vordering in Colombia. De bloemenbranche heeft bovendien een steeds groter wordende concurrentie te duchten uit het buitenland. En de koffieopbrengsten worden op dit moment zeer gedrukt door de opheffing van de exportquota. Colombia zal dus meer moeten ondernemen om boven de oorlog tegen de drugsbaronnen uit te komen. De daling van de cocaïne-winsten die naar schatting ongeveer 3 miljard dollar per jaar bedragen,

kunnen bij lange na niet door bovenstaande sectoren worden opgevangen. Herstructurering van inefficiënte sectoren is dus gewenst maar moet wel secuur gebeuren. Ik ben van mening dat het land bijvoorbeeld erg moet uitkijken met het toelaten van buitenlandse maatschappijen op de binnenlandse markt (bijvoorbeeld de staalmarkt). Natuurlijk brengen die bedrijven know-how en geld mee, maar men mag niet vergeten dat diezelfde bedrijven hun arbeiders tegen zeer lage lonen laten ploeteren, terwijl zij zelf de forse winsten opstrijken. Op die manier kan het land op korte termijn wel geholpen zijn, maar op de lange duur bestaat de kans dat de natuurlijke bronnen en de economie leeggezogen worden. Bovendien krijgt de bevolking op die manier geen enkele kans om op legale wijze zakelijke initiatieven te nemen om uit het uitzichtloze bestaan in de sloppenwijken omhoog te klauteren. Illegale initiatieven zullen dan aantrekkelijk blijven, omdat zij die mogelijkheid wél bieden.

Een andere mogelijkheid om de economie te herstructureren is de ontwikkeling van de landbouw, de leersector en de textielsector in combinatie met de stimulering van het vrije ondernemerschap. Door middel van het stimuleren van het 'loon naar werken'-principe zullen de inwoners weer kansen zien om zich uit de vuilnishopen omhoog te hijsen en een menswaardig bestaan op te bouwen. Een groot probleem steekt nu de kop op: hier is geld voor nodig. Geld dat ook voor veiligheidsmaatregelen en voor de infrastructuur nodig is. Geld dat Colombia niet bezit, en waar Colombia moeilijk aan kan komen. De internationale banken zullen immers niet staan te springen om dergelijke risicovolle leningen af te sluiten. Het beleid dat gevoerd zal worden hangt dus in sterke mate af van factoren die niet door de Colombiaanse regering beheersbaar zijn, zoals de terreur, de houding van andere landen ten opzichte van Colombia (met name de V. S.), en eventueel het IMF.

Summercourse Economische Zaken

Op 6, 7 en 8 september jl. bood het Ministerie van Economische Zaken (EZ) voor de derde maal in successie de mogelijkheid deel te nemen aan een Summercourse. Met behulp van lezingen en rollenspellen werd een beeld gegeven van het werkkterrein van EZ en de besluitvorming op macro-niveau. Twintig van de sollicitanten kregen een uitnodiging voor zo'n beetje de enige Summercourse voor geïnteresseerden in de macro-economie.

Luc Moers

Ter voorbereiding kreeg men een aantal dossiers toegezonden. Het leuke van deze dossiers was dat middels recente, eerstehands informatie een goede kijk gekregen kon worden op actuele zaken als financieringstekort, werkgelegenheid/werkloosheid, 1992, kopeling en collectieve lastendruk. Met het oog op de (vervroegde) verkiezingen voor de Tweede Kamer was het oorspronkelijk geplande thema „prinsjesdag” vervangen door een rollenspel, waarin de deelnemers konden kennismaken met de rol die ambtenaren spelen in de advisering van de (in) formateur. Dat voor deze centrale case „adviesing van de informateur” relatief weinig tijd was gereserveerd, bleek achteraf een van de weinige tekortkomingen van deze Summercourse.

Zwaargewichten

Na een inleiding van de plaatsvervangend directeur Personeel, Organisatie en Informatie die veelvuldig gebruik maakte van een plaatje met de organisatiestructuur van EZ, werden we meteen al geconfronteerd met twee zwaargewichten. Drs. T. van de Graaf, eerste waarnemend Secretaris-Generaal van het ministerie van Algemene Zaken (AZA) en Prof. Dr. F. W. Rutten, Secretaris-Generaal van EZ, kwamen ieder een lezing houden die diende als inleiding op de centrale case.

De verhalen uit de praktijk kwamen van van de Graaf, een man met erg veel ervaring. Hij gaf een kort overzicht van de ontwikkeling van AZA en besteedde veel tijd aan verhalen over de ontwikkeling van de positie van de minister-president, voor wie dit departement tot steun moet zijn. Hoe deze positie veranderd is kan men goed typeren met de uitspraak van van de Graaf, dat „waar de minister-president vroeger aan het handje van de minister van Buitenlandse Zaken mee

naar het buitenland mocht, het nu eerder andersom is”. Was de minister-president oorspronkelijk slechts verantwoordelijk voor de coördinatie en contacten tussen kabinet en koningin, in de loop der tijd heeft hij dus zijn vleugels uitgeslagen over de departementen. Hierop ontstond enige discussie over de positie van de huidige (demissionair) minister-president: had Lubbers misschien teveel macht naar zich toegetrokken? Van de Graaf hield zich enigzins op de vlakte door te stellen dat „een minister-president in beginsel terughoudend moet zijn met het betreden van het gebied van de verschillende departementen”. Maar dat is Lubbers toch niet? „Misschien niet, maar hij kent ook de dossiers vaak beter dan de mensen op de departementen zelf”. Naast het helpen van de minister-president vindt AZA een belangrijke taak in het steunen van de kabinetsformateur bij de formatie van een nieuwe regering en het opstellen van een nieuw regeerakkoord. Het is gebruikelijk (doch niet verplicht) dat de formateur een aantal ambtenaren van AZA aan zijn zijde kiest. Van de Graaf heeft twee keer meegeholpen aan een formatie en „dan blijft voor niets, maar dan ook niets anders tijd over”.

Rutten ging vooral in op de manier waarop het advies aan de kabinetsformateur omtrent het macro-economisch beleid in de komende regeerperiode tot stand komt. Het advies wordt opgesteld door de Centrale Economische Commissie (CEC), waarvan hij zelf voorzitter is. In de CEC hebben hoge ambtelijke vertegenwoordigers van de bij het economisch beleid betrokken departementen, alsmede de directeur van het Centraal Planbureau (CPB) en een vertegenwoordiger van de De Nederlandse Bank zitting. Tegen de achtergrond van de zogenaamde middellange termijnverkenning van het CPB (die gepu-

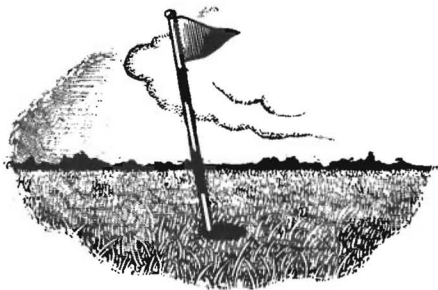
bliceerd wordt in de Macro-economische Verkenning, waarover elders in deze Rostra meer) wordt de problematiek allereerst in kaart gebracht binnen de afzonderlijke departementen van de sociaal-economische driehoek. Dit moet leiden tot een standpuntsbepaling bij de CEC-leden. In de vergadering van de CEC wordt over elkaars standpunten gediscussieerd en worden argumenten uitgewisseld. Dit leidt uiteindelijk tot het CEC-advies. Hierbij dienen de adviseurs wel te bedenken dat hun advies bestuurlijk toepasbaar dient te zijn en maatschappelijk haalbaar, waarbij goede argumenten de maatschappelijke haalbaarheid natuurlijk kunnen vergroten.

EZ-allerlei

Wie na deze twee inleidingen dacht ook meteen aan de slag te kunnen met de centrale case kwam bedrogen uit. Een belangrijk deel van de Summercourse werd in beslag genomen door allerlei lezingen en rollenspellen over onderwerpen die weinig of niets met „adviesing van de (in) formateur” te maken hadden. Zeker niet oninteressant, maar het was misschien beter geweest om de centrale case dieper uit te spitten ten koste van een paar andere onderwerpen. Maar goed, zoals gezegd, ook deze andere lezingen en rollenspellen waren vaak de moeite waard.

Een greep uit deze EZ-allerlei. Er werd een middag besteed aan het regionaal beleid, met een lezing en een rollenspel waarin door vertegenwoordigers van verschillende provincies getracht moest worden geld van EZ los te krijgen ten behoeve van regionale structuurverbetering. Het was amusant om te zien hoe iedereen in het rollenspel genadeloos voor zijn eigen (provincie-) belang opkwam, zonder ook maar enige rekening

MORET en de *Mooie Momenten* van het GOLF SPEL

~ G O L F ~

Golf. In wezen is het golfspel heel simpel: de bal moet het gat in. In the hole. Het probleem is alleen dat men dit slechts mag bewerkstelligen door er met een stok tegen te slaan. Met *de hand* het laatste duwtje geven, schoppen of zelfs koppen is verboden.

~ T E E ~

Tee. Uit te spreken als "tie". Bij de afslag legt men de bal op de tee. In Engeland beschouwt men *half vijf* als meest ideale tijd om af te slaan.

De club. Er zijn stokken met ijzeren en met houten koppen. In verschillende gewichten. De bal dient men met de platte kant te raken. De ronde kant laat bij *de tegenstander* achter het oor een zelfde litteken ach-

ter als een toevallig verdwaalde golfbal.

Swing. Met het uiteinde van de club dient men bij het raken van de bal een cirkelbeweging te beschrijven met de schouders als middelpunt. *Duke Ellington*

~ S W I N G ~

droeg destijds, als enthousiast golfer, één nummer speciaal aan deze beweging op: "It don't mean a thing, if it ain't got that swing."

Bal. In ons land heeft de bal een diameter van 4,1 cm. In Amerika speelt men met een dia-

meter van 4,3 cm. Beginnende spelers wordt geadviseerd met een grotere bal te slaan. Als

~ B A L ~

oefenmateriaal wil *de grapefruit* zich nog wel eens lenen.

Broek. Golfbroeken kan men in alle soorten kopen, zolang het maar een ruit is. Het *ballen-*motief zal men dan ook (vreemd genoeg) nooit in het rek zien hangen.

~ B R O E K ~

De poel. Stel: uw bal belandt op de bodem van de poel. Rol dan de pijpen van uw geruite broek op en waad *met gepaste waardigheid* het water in. Vanuit deze positie is het onmogelijk de bal meteen in de hole te slaan. Probeer daarom om, met één machtige klap van uw club op het wateroppervlak, uw toekomstige en besmuikt lachende *caddy* een nat pak te bezorgen. Indien dit niet lukt, gooi 'm er dan gewoon in.

Ook een carrière kent z'n mooie momenten. Praat daarom 'ns met de mensen van Moret. Bel met de heer R.J. Ekkebus: 010-4072521.

Moret

LID VAN ARTHUR YOUNG INTERNATIONAL

Think about it!

Drie oktober jongstleden organiseerde de vereniging Thinktank een startersdag. De toelichting bij het programma spreekt van een congres voor creatieve en ondernemende academici. Rostra doet verslag van deze dag voor „vrije jongens”.

Marjory Haringa, Jasper Wesseling

Thinktank

Volgens Thinktank overweegt veertig procent van de studenten om iets voor zichzelf te beginnen. Helaas komt hier weinig van terecht omdat „creatieve en ondernemende studenten elkaar slechts bij toeval ontmoeten.” De doelstelling van de kersverse vereniging is dan ook het stimuleren van creativiteit en ondernemingsgezindheid middels lezingen en workshops. De startersdag is zo'n bijeenkomst, waar starters -lees academici die voor zichzelf willen beginnen- alles te weten kunnen komen over starten, de problemen die daarbij eventueel rijzen en over de organisaties die je kunnen helpen. Het programma voor de startersdag zag er met negen lezingen ambitieus uit. Managers, technologen, professoren en mensen die zelf ooit gestart waren, zouden van hun kant het starten belichten.

De opkomst van potentiële starters bleek bij aankomst op de V. U. iets minder groot te zijn dan het programma zou doen vermoeden. Zo'n zeventig mensen, waarvan slechts tien meisjes, vulden de aula van de VU. Rekening houdend met de diverse sprekers, standhouders en organisatoren die ook in de zaal zaten resten er slechts een vijftiental starters.

Heilig vuur

In de lezingen kwamen vaak dezelfde thema's aan de orde. Om een goede indruk te geven volgt hier een losse greep uit de lezingen. Professor van Wijk, werkzaam bij Sonar/Job Creation -management ondersteuning voor startende en bestaande ondernemingen- noemde een starter iemand die een creatieve daad verricht, gebruiksbehoeften ontdekt, gedreven is door een heilig innerlijk vuur en iemand die gelooft in zijn produkt. Hoewel dit al heel wat vergt van een potentiële ondernemer vroeg van Wijk zich af of al deze eigenschappen wel genoeg zijn voor succes. De starter in Nederland zal zich namelijk met bloed, zweet en tranen een weg moeten banen door allerhande beperkingen, procedures en vergunningen. Dat Sonar/Job Creation daarbij van pas kan

komen lieten hun cijfers zien. Overleeft van alle starters in Nederland acht procent, bij Sonar/ Job Creation overleeft zes keer zoveel, namelijk 48%.

Erkenning

Professor Cornelis, hoogleraar bedrijfspsychologie aan de VU, hield ons -academici- een spiegel voor door te laten zien hoe weinig waardering we hebben voor de zelfstandige ondernemer. „Halen wij niet onze neus op voor het midden- en kleinbedrijf?” zo luidde zijn vraag. Volgens de hoogleraar is dat kenmerkend voor de ambtenarenmaatschappij van Nederland, waarin niemand meer weet hoe heerlijk het is om zelf iets op te bouwen en eigen baas te zijn. Met name aan de universiteiten is de scheiding tussen denken en doen te groot geworden. Cornelis vond het cijfer van Thinktank van veertig procent dan ook waanzin. Zes tot zeven procent van de academici denkt er slechts aan om voor zichzelf te gaan beginnen.

Het belang van de kleine ondernemers is volgens Cornelis gelegen in de vernieuwing, en dus vooruitgang, die zij teweeg brengen, en de arbeidsplaatsen die zij creëren. Bovendien zijn de bedrijven „de kurk waar Nederland op drijft.” Cornelis meent dat ondernemingen 85% van

de belastinginkomsten bij elkaar schrapen. (Hetgeen waarschijnlijk een wat optimistische schatting is. -JW, MH)

'Beroepsvoetballer'

Evenals Cornelis vond Mr. W. de Boer, Directeur generaal van het midden- en kleinbedrijf op Economische Zaken, dat het starters vooral ontbreekt aan erkenning. Dat laatste is nou juist zo'n belangrijke voorwaarde. De Boer stelt: „Het aanzien van een ondernemer is in Nederland lager dan die van een beroepsvoetballer.”

Een tweede belangrijke factor voor het slagen van een startende onderneming is de macro-economische situatie, volgens de Boer. In een hoogconjunctuur heeft een startende onderneming meer kans van slagen.

Ook de overheid is een belangrijke factor. De Boer onderkende dat die overheid soms een lastpost kan zijn voor startende ondernemers. Als je een bedrijf wilt beginnen moet je eerst allerlei vergunningen zien te krijgen, terwijl de overheid starten juist zou moeten stimuleren, en het dus makkelijk zou moeten maken. Economische Zaken is er dan ook veel aan gelegen om dit soort belemmeringen uit de weg te ruimen, maar de politieke wil ontbreekt voorsnog, aldus de Boer.

Netwerken

Als laatste sprak F. Twaalfhoven, oprichter en directeur van Indivers. De titel „Van niets naar 100 miljoen” wekte hoge verwachtingen over zijn lezing. Aan die verwachtingen voldeed het helaas niet. Zijn verhaal was doorspekt met jargon als „toko's”, „profitcenters” en „niches”. Zijn belangrijkste boodschap luidde dat starten vooral een fiscaal probleem is en

dat netwerken essentieel zijn voor iedere organisatie. Dit is voor een starter nou niet echt een duidelijke boodschap; Laat staan de gouden tip. Gelukkig had hij behalve deze abstracte tips ook nog de meest relativerende opmerking van de hele dag. Volgens Twaalfhoven begin je als starter niet met grote leningen bij de bank, maar leen je gewoon bij je oom of tante.

Startersmarkt

Het moge na dit alles duidelijk zijn dat een starter de nodige problemen op zijn weg vindt. Nederland zou Nederland

niet zijn als er daarvoor geen hulporganisaties in het leven zouden zijn geroepen. In de foyer van de V. U. hadden een aantal van deze organisaties een presentatiestandje opgesteld.

Het aanbod varieerde van hapklare folders van de ABN over hoe te starten in de meubeldetailhandel tot Y-tech die ruimte beschikbaar stelt om je uitvinding tot produkt te ontwikkelen.

De meeste organisaties trachtten echter de aandacht te trekken met teksten als: „De bank lacht beleefd, maar geeft geen geld”, „ambachtelijke molens draaien nog langzamer dan u dacht” en „u staat met uw goede produkt met beide benen in ondernemersmoeras.”

Evangelie

Deze sfeer kwam ook tijdens de lezingen sterk naar voren. Het ondernemersklimaat in Nederland is weliswaar verbeterd -er komen per jaar 10.000 nieuwe bedrijven bij- maar het is nog niet optimaal. Tijdens de dag lijkt er sprake te zijn van een waar starters- evangelie: de startende onderneming vervult een essentiële rol

in ons economisch systeem. Het werk bij een starter is prettiger en dynamischer, maar helaas, helaas de maatschappij heeft er zo weinig oog voor. De banken zijn terughoudend, de overheid stelt strenge eisen en er is geen erkenning uit de academische wereld. Dat men deze drempels niet beschouwt als onderdeel van de uitdaging die starten heet geeft te denken over de werkelijke creativiteit van de starters.

Ook het verschijnsel dat starters geïnstitutionaliseerd worden in een vereniging Thinktank lijkt een contradictie. Dat is het waarschijnlijk ook gezien het geringe aantal starters die op deze dag aanwezig was. Een organisatie als Thinktank vervult echter wel een belangrijke functie, aangezien het voor veel mensen de ogen opent, die anders wellicht niks van starten hadden geweten. Misschien dat er na nog een paar van dit soort bijeenkomsten juist die erkenning tot stand komt waar men zo om zit te springen in startend ondernemersland.

Summercourse

Vervolg pagina 13.

te houden met andere doelstellingen dan het maximaliseren van de eigen financiële middelen. Verder werden er lezingen verzorgd door de Exportbevordering en Voorlichtingsdienst en het Commissariaat voor Buitenlandse Investerings in Nederland en last but not least waren er rollenspellen „mededinging” (over het Nederlands en Europees mededingingsbeleid) en „het nieuwe energieplan” (waarin de deelnemers de energievoorziening tot 2010 moesten trachten zeker te stellen).

CEC-je spelen

Nadat de avond van te voren al de departementale standpunten waren bepaald, was de laatste dag grotendeels gereserveerd voor de plenaire vergadering van de CEC. Deze had onder voorzitterschap moeten staan van drs. W. Middelkoop, directeur Algemene Economische Politiek (AEP). De werkelijke CEC-vergadering die hij moest bijwonen bleek echter uit te lopen, zodat de voorzittershamer door een andere AEP'er in handen werd genomen. Wat bij de andere rollenspellen al gebleken was, bleek ook nu weer: de deelnemers leefden zich zeer in hun rol en het politieke spel werd hard gespeeld. Leuk was dat de vergadering achteraf vrij analoog aan de werkelijke CEC-vergadering bleek te zijn verlopen. In beide gevallen kwam het ministerie van Financiën (zoals te verwach-

ten) met een minderheidsstandpunt ten aanzien van het financieringsstekort op tafel (3% in plaats van 2% reductie in vier jaar tijd). Zo tekende zich een scheiding af tussen het ministerie van financiën aan de ene kant en het ministerie van sociale zaken en EZ aan de andere kant.

Deze Summercourse was al met al zeer leerzaam. Niet alleen om kennis te maken met EZ, maar ook met de praktijk van het werken als beleidsmedewerker in het algemeen. Zeer duidelijk kwam naar voren hoe beleid tot stand komt binnen een krachtenveld van allerlei partijen (departementen, politiek, pressiegroepen) en niet zomaar even wordt „gemaakt”.

Technologie en Economie

Het belang van technologische ontwikkeling voor welvaart en welzijn van ons land is de laatste tijd meer en meer gemeengoed geworden. De programma's van de grote politieke partijen gaan allen uit van de veronderstelling dat het aantasten van de groeicapaciteit van de economie in de jaren zeventig niet alleen het gevolg was van een achteruitgang van het concurrentievermogen van de Nederlandse economie als gevolg van te snel gestegen reële arbeidskosten, maar tevens te maken had met een tot rijpheid gekomen traditionele industrie welke geconfronteerd werd met vraagverzadigingen en structurele overcapaciteit. Een herstelprogramma diende aldus niet alleen gebaseerd te zijn op beheersing van de loonkosten, maar tevens op het stimuleren van nieuwe takken van bedrijvigheid mogelijk gemaakt door het beschikbaar komen van nieuwe technologieën. Een belangrijke vraag hierbij is welke comparatieve voordelen een land heeft op het gebied van technologische goederen en de internationale handelspositie.

Dr. R.K. Knaack

De positie van Nederland in de internationale technologierace is niet alleen afhankelijk van de comparatieve voordelen. Het succes van bedrijven op de exportmarkten blijkt naast de beschikbaarheid van technologie voornamelijk af te hangen van de ondernemer zelf: voorop staat zijn alertheid, concurrentiekracht en organisatievermogen. Ook de samenwerkingsbereidheid, de kwaliteit van de producten en de begeleidende service zijn van groot belang. In het algemeen kan gesteld worden dat op het niveau van de onderneming technologie de dominante factor in de strategische beleidsvoering is geworden. Het is een productiefactor op basis waarvan exclusiviteit op de markten kan worden bereikt. De marktontwikkeling, die wordt gekenmerkt door toenemende concurrentiedruk, voortgaande vraagdifferentiatie en verkorting van de produktlevenscyclus, alsmede de ontwikkeling in de produktietechnologie in de vorm van bijvoorbeeld programmeerbare automatisering heeft uiteraard grote consequenties voor de organisatie van de bedrijven en de arbeidsomstandigheden. Zij nopen in het algemeen tot een vergroting van het aanpassingsvermogen en de flexibiliteit van de organisatie. Het is de vraag of het dominante organisatie-model aan deze eisen kan voldoen. De technologische ontwikkelingen hebben ook grote gevolgen voor de arbeidsmarkt. In de eerste plaats is het niet duidelijk of in de jaren negentig de werkgelegenheid in de dienstensector zodanig zal groeien, dat zij de uitstoot

van arbeid uit de traditionele sectoren als gevolg van vraagverschuivingen en arbeidsvervangende investeringen kan opvangen. In de tweede plaats zullen in de toekomst hoge eisen worden gesteld aan scholing en omscholing zowel in de sectoren van oorsprong van technologische

Technologie en Economie
2 januari 1990 t/m 12 maart 1990

Discussiecolleges: woensdag, 10. 15 - 12. 00 uur, zaal 3274;
Gastcolleges: woensdag, 12. 15 - 13. 00 uur, zaal 3274.
Docenten: Dr. A. Kleinknecht, Dr. R. Knaack, Dr. A. Roobeek

Week 1: (3 jan. 1990)

Onderwerp: Technologie en economie (inleiding)
Gastcollege: Informatietechnologie
Gastdocent: Prof. dr. R. Maes

Week 2: (10 jan. 1990)

Onderwerp: Technologie en economie (inleiding)
Gastcollege: Innovatie: lange termijn perspectief
Gastdocent: Dr. A. Kleinknecht

Week 3: (17 jan. 1990)

Onderwerp: Technologie en economie (inleiding)
Gastcollege: Nieuwe technologieën en economische ontwikkeling
Gastdocent: Dr. A. Roobeek

Week 4: (24 jan. 1990)

Onderwerp: Technologie en internationale herstructurering
gastcollege: Internationale samenwerking tussen high-tech
multinationale ondernemingen
Gastdocent: Prof. dr. H. de Jong

Week 5: (31 jan. 1990)

Onderwerp: De rol van kleine landen in de
technologiewedloop
Gastcollege: Nederland in de technologierace
Gastdocent: Prof. dr. H. Jager

Week 6: (7 febr. 1990)

Onderwerp: Technologie en strategische
bedrijfsbeslissingen
Gastcollege: Technologie en strategisch management
Gastdocent: Prof. dr. Th. van Hoorn

Week 7: (14 febr. 1990)

Onderwerp: Procesinnovatie in organisaties en bedrijven
Gastcollege: Technologie en veranderende
arbeidvoorwaarden
Gastdocent: Dr. H. Jägers

Week 8: (21 febr. 1990)

Onderwerp: Technologie en werkgelegenheid
Gastcollege: De invloed van de technologie op de
werkgelegenheid: trends en vooruitzichten
Gastdocent: Prof. dr. W. Driehuis

Week 9: (28 febr. 1990)

Onderwerp: Sociale innovatie
Gastcollege: Sociale innovatie en de relatie tussen betaalde
en onbetaalde arbeid
Gastdocent: Prof. dr. J. Lambooy

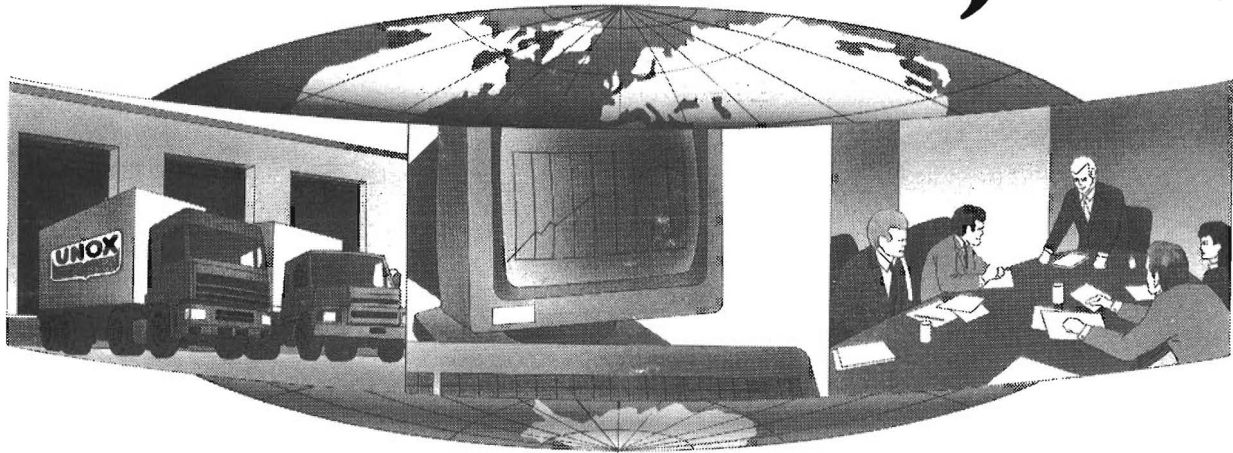
Week 10: (7 maart 1990)

Onderwerp: Overheid en technologische ontwikkeling
Gastcollege: Technologische ontwikkeling in Oost en West
Gastdocent: Dr. R. Knaack

vernieuwing als in gebruikerssectoren. Tevens is de vraagstelling relevant welk onderwijscurriculum het meest aansluit bij de technologische vernieuwingen. Het is de vraag of de technologische veranderingen niet zullen leiden tot een 'tweedeling van de samenleving'. Aan de ene kant hoog opgeleiden die zich makkelijk kunnen aanpassen, aan de andere kant een groep van laag opgeleiden, die langdurig werkloos is. Dit zou kunnen leiden tot een desintegratie van de samenleving. Te denken is aan opkomend racisme, nieuwe vormen van uitbuiting, en in het algemeen het wegvalLEN van alle vormen van groepssolidariteit. De technologische ontwikkeling heeft ook gevolgen voor de verhouding tussen betaalde- en onbetaalde arbeid. In Nederland tekent zich een proces van 'sociale innovatie' af, waarin als gevolg van het relatief steeds duurder worden van de diensten in de marktsector en het relatief goedkoper worden van 'kapitaal-goederen', bijvoorbeeld gereedschap, diensten steeds minder vaak worden be-

Vervolg op pagina 2i

Hoe nuchter moet een manager zijn voor een bierworstje?

In de Financiën & Economie bij Unilever.

Een bierworstje. Door Unilever-werkmaatschappijen wereldwijd geproduceerd en op de markt gebracht onder allerlei merknamen. Een produkt dat door miljoenen gezinnen over de gehele wereld wordt gekocht en honderden miljoenen gulden aan omzet oplevert. En dus een business-operatie van betekenis. Maar vooral ook een financieel-economische management-operatie van niveau.

Financieel-economisch management op hoog niveau

De financieel-economisch manager bij Unilever overziet het gehele bedrijfsgebeuren. Niet alleen in functies in interne controle, treasury, financial accounting en management accounting. Maar ook als verantwoordelijk manager voor logistiek, inkoop en informatietechnologie. Hij is daarmee verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van de gehele business-operatie.

De financieel-economisch manager als beslisser

Voor de operaties en oplossingen waar het hier om gaat, zijn de financieel-economisch managers zelf verantwoordelijk. Zoals trouwens overal in de sterk gedecentraliseerde Unilever-organisatie, waar het merendeel van de beslissingen op werkmaatschappijniveau door de managers zelf wordt genomen. Managers die, elk op hun eigen gebied, als generalisten voor hun taak berekend zijn. Die dus stevig in hun schoenen moeten staan.

Vele produkten wereldwijd

Een bierworstje is natuurlijk maar één voorbeeld uit de talloze topproducten die de 500 werkmaatschappijen van Unilever in zo'n 75 landen voortbrengen. Met voedingsmiddelen zoals diepvriesprodukten, margarine, ijs, thee en soepen. Met wasmiddelen, toiletartikelen en speciale chemische produkten. Elk voor zich, maar ook in hun samenhang gepaard gaande met financieel-economische management-operaties van hoog niveau.

Unilever biedt u een managementcarrière

In een managementcarrière bij Unilever gaat het om meer dan een baan. Dat proeft u al uit de informatie die u als student opdoet over Unilever. U merkt het ook in de directe contacten met academici die hun loopbaan bij Unilever al zijn gestart. En u zult het zeker weten als u zelf één van die academici bent die in enkele jaren worden geconfronteerd met wisselende functies in verschillende werkmaatschappijen en in meerdere landen. U groeit door training on-the-job en door interne opleidingen. En u werkt samen met andere managers van hoog niveau uit disciplines als marketing en techniek. Managers die dezelfde zware selectieprocedure hebben doorlopen als uzelf.

Wat is uw meerwaarde voor Unilever?

Unilever verwacht beslist meer van u dan een voltooide studie. Unilever stelt hoge eisen aan uw persoonlijkheid. Aan uw analytische scherpte

en dynamiek. Aan uw ondernemingszin. Aan uw leidinggevende en communicatieve kwaliteiten. Eigenschappen die moeten zijn af te lezen uit de activiteiten die u naast uw (natuurlijk met goede resultaten afgesloten) universitaire studie hebt ontplooid.

Wanneer komt u in aanmerking?

Voor een startpositie in de financieel-economische discipline bij Unilever komen kandidaten in aanmerking die niet ouder zijn dan 28 jaar, met een voltooide universitaire studie in economie of bedrijfskunde. Ook academici uit andere richtingen komen in aanmerking, mits duidelijk gemotiveerd voor dit uitdagende vak en met het speciale profiel dat wij eerder hebben geschetst. Het zal u niet verbazen dat wij een strenge selectieprocedure hanteren. Tenslotte gaat het om onze toekomstige (top)managers.

Open sollicitatie

Unilever zoekt continu naar aankomende managers van hoog niveau. Beantwoordt u aan ons profiel? Stuur dan een brief met uw curriculum vitae aan mevrouw drs. H. de Bruin, Algemene Personeelszaken Nederland, sectie Management Development, Nederlandse Unilever Bedrijven B.V., Museumpark 1, 3015 CB Rotterdam. Na een eerste beoordeling op papier berichten wij u dan snel of wij u uitnodigen voor onze selectieprocedure. U kunt ook vooraf telefonisch onze brochure "Perspectieven voor Academici bij Unilever" aanvragen: 010 - 464 42 43.

Unilever
Een wereld van mogelijkheden

Politieke Economie: de economie als maatschappelijk fenomeen

In de doctoraal-studie aan onze faculteit kan vanaf dit studiejaar het nieuwe vak Politieke Economie worden gekozen. Het vak is nieuw maar het vakgebied boogt op de oudste traditie in de economische wetenschap. Deze traditie bestudeert de mogelijkheden van en grenzen aan maatschappelijke verandering. Vanaf het begin van deze eeuw is de economische wetenschap maatschappelijk gezien steeds conservatiever geworden en daarmee is steeds verder afstand genomen van deze traditie.

dr. Geert Reuten

Beknopte inhoud

Centraal in dit vak staat de vraag welke economische en politieke instituties en processen binnen het kapitalistisch systeem veranderbaar zijn. Daartoe moet worden onderscheiden welke instituties en processen voor het systeem onontbeerlijk (noodzakelijk) zijn en welke niet. Zo zijn de grenzen van economische politiek te markeren. Dit impliceert studie van de samenhang tussen economie, staat en economische politiek. De gangbare neo-klassieke en keynesiaanse theorieën bieden vrijwel uitsluitend visies op economische aspecten en maken zo de studie van genoemde samenhang vrijwel onmogelijk. Daarom wordt in dit vak aangesloten bij hedendaagse economie die de klassieke en de marxistische theorie opnieuw als vertrekpunt van wetenschap hebben gekozen, maar wel afstand hebben genomen van het determinisme. Hun economische theorieën worden aangevuld met theorieën die gewoonlijk tot de politicologie en de rechtswetenschap worden gerekend. Het geheel wordt verwerkt op basis van de modern-Hegeliaanse dialectiek, omdat die een vruchtbare weg lijkt uit de huidige impasse van de sociale wetenschappen en de economie in het bijzonder.

Dit is de inhoud van het vak zoals in de studiegids vermeld staat. Ik zal een aantal onderdelen uit het bovenstaande verder toelichten. Distantie van het economisme: maatschappijwetenschap. De economische wetenschap is sinds het begin van deze eeuw in toenemende mate gekenmerkt door een 'economistische' besturing van de maatschappij: verschijnselen worden éézijdig bestudeerd vanuit het economische 'aspect'. Dit aspect wordt in het algemeen gereduceerd tot vermeend 'rationeel' zelfzuchtig (egoïstisch) keuzegedrag van individuen.

Nog verder wordt dit gedrag gereduceerd tot 'de maximalisering of de minimalisering van een doelfunctie onder randvoorwaarden'. Dat dit gedrag niet meer dan een karikatuur van de realiteit is, komt weinig aan de orde. In ieder geval verdwijnt de concrete samenhang van verschijnselen (die immers niet uitsluitend economisch bepaald is) door die 'economistische' reductie uit het zicht. Methodologisch gezien is deze ontwikkeling gepaard gegaan met een formalisme (passend bij dit economisme) enerzijds, en (voorbarig) empirisme anderzijds. Het vak Politieke Economie beoogt dat economisme te doorbreken, zonder overigens de band met de gangbare economische wetenschap en de verworvenheden daarvan los te laten. Daarmee haakt politieke economie in op twee van de karakteristieke hoofddoelstellingen van het onderwijs aan onze faculteit: breedheid en interdisciplinariteit van de studie. (Hoewel dit hoofddoelstellingen zijn - zie de Studiegids 1989/90 blz 54 - schiet de uitwerking van deze doelstellingen in de diverse vakken nogal tekort.) Politieke Economie zelf is niet nieuw. Er is de traditie van de 'klassieke politieke economie', de 'marxistische politieke economie' en, meer fragmentarisch, eveneens de 'institutionalistische'. Hoewel in het onderwijs in dit vak aangesloten wordt bij die tradities, spelen tegelijkertijd de beperkingen daarvan een belangrijke rol - beperkingen die mede geleid hebben tot de genoemde ontwikkeling van de economische wetenschap

Veranderbaarheid

De economische wetenschap wordt vaak als een conservatieve wetenschap gezien. Er zijn tenminste twee elementen in die wetenschap die aan zo'n opvatting steun geven. In de eerste plaats is er de ge-

noemde karikatuur (slechts egoïstisch gemotiveerde individuen) - en deze karikatuur is niet opgelegd aan die wetenschap, maar zelf gekozen. Deze karikatuur bevestigt juist de instituties en processen in de bestaande maatschappelijke organisatie, die de bestaande ongelijkheid en de bestaande machts- en afhankelijkheidsverhoudingen ondersteunen. In de tweede plaats is de structuur van de gangbare economische wetenschap zo, dat er geen zinvol onderscheid kan worden gemaakt tussen het al dan niet onontkoombaar zijn van het bestaan van instituties en processen binnen het huidige kapitalistische systeem. Als bij de inhoud van dat wat bestudeerd wordt, geen onderscheid kan worden gemaakt tussen dat wat onontkoombaar 'is zoals het is', en dat wat slechts op grond van specifieke en veranderbare gedragingen (waaronder politiek) 'is zoals het is', dan is de wetenschap naar haar inhoud conservatief.

Precies dit onderscheid tussen dat wat in de bestaande maatschappij, onontkoombaar (noodzakelijk) is, en dat wat niet onontkoombaar (dus potentiëel vrij) is, staat centraal in dit vak Politieke Economie. (1) (En de naam politieke economie is mede daaraan ontleend.) Het gaat hierbij om een hiërarchie van vrijheid en noodzakelijkheid: op het eerste niveau is de noodzakelijkheid van instituties en processen binnen een specifiek maatschappelijk en economisch systeem (zoals het kapitalistische) aan de orde; vervolgens zou ook de noodzakelijkheid/onontkoombaarheid van dat maatschappelijk en economisch systeem zelf bestudeerd kunnen worden (tegen de achtergrond van zoiets als de menselijke 'natuur'); ten slotte moet de vraag worden gesteld of ook die natuur wel 'vast' ligt.

Vervolg op pagina 21

De Fiscaal Economische Studierichting

Fiscale economie is geen populaire studierichting als we het aantal fiscaal-economische studenten beschouwen. Velen weten nauwelijks van het bestaan van de studierichting af en als ze er al enigzins mee bekend zijn wordt het al snel als saai afgedaan

Martine Krijnen

Inleiding

Het aantal economie studenten is explosief gestegen in de afgelopen jaren. De stijging van het aantal fiscaal-economen is daarentegen op een hand te tellen.

Een van de oorzaken voor het lage animo voor fiscale economie is de betrekkelijke onbekendheid van de studierichting.

Worden in het tweede trimester van de propedeuse een rits keuzevakken aangeboden ter oriëntatie voor de verdere studie, een vak dat iets met belastingrecht te maken heeft komt op dat lijstje niet voor.

De keuze voor fiscale economie moet direct na de propedeuse gemaakt worden. De studenten die op dat moment die keuze maken kiezen of blind of hebben een fiscale roeping. De meeste studenten vergaat het anders en komen er 'te laat' achter.

Zij volgen eerst een aantal (of alle) verplicht doctoraalvakken, dan het keuzevak Inleiding Belastingrecht B0, kiezen voor fiscale - economische studierichting en hebben vervolgens een studieachterstand omdat vijf van de acht verplicht doctoraalvakken niet in het fiscale doctoraal programma zijn opgenomen. Een andere oorzaak is de algemeen heersende mening dat alles wat met belasting te maken heeft sowieso uitermate saai is. Een ongegrond vooroordeel, fiscale - economie is juist praktisch actueel en boeiend. Praktisch en actueel omdat elke inwoner van Nederland er onder „lijdt”. Boeiend door de steeds veranderende wetgeving.

Onduidelijkheid

Concrete cijfers over het aantal fiscaal-economische studenten zijn niet voor handen omdat de studenten zich vaak tijdens hun studie niet als zodanig inschrijven. Pas bij de bul-aanvraag blijken ze fiscalisten te zijn. Grof geschat zijn er op het moment zo'n 40 tot 50 fiscale-economie studenten. Het aantal afstude-

renden per jaar ligt tussen de 10 en 15. Hier lijkt een lichte stijging in te komen maar deze is onevenredig klein ten opzichte van de andere economische afstudeerrichtingen.

Belasting-vakken

De fiscaal-juridische - en de fiscaal-economische studierichting zijn de twee richtingen in het wetenschappelijk onderwijs waar het belastingrecht centraal in staat.

Alleen het belastingrechtgedeelte (B0 tot en met B8) is voor beide studies hetzelfde. Voor de fiscaal-economische studenten betekent dit dat zij op de Oudemanhuispoort, samen met de fiscaal - juridische studenten, de door de Faculteit der Rechtsgeleerdheid aangeboden B-vakken volgen. Elk B-vak behandelt een specifiek deel van het belastingrecht. Bijvoorbeeld B2 behandelt de omzetbelasting en B6 het internationale belastingrecht. Samen zijn de B-vakken goed voor 61 studiepunten

Verschillen

Een verschil tussen de fiscaal-economische studie en de andere economische afstudeerrichtingen is het aantal verplichte vakken in het tweede jaar. Fiscaal economen hebben slechts drie verplichte vakken; macro 3, micro 2 en bedrijfs 3, in tegenstelling tot de acht voor de andere afstudeerrichtingen. Dit lijkt heel aantrekkelijk maar het tweede grote verschil is dat bijna de gehele verdere doctoraalfase vastligt, op twee keuzevakken na die totaal 12 punten beslaan. Hoofdbreken over de optimale combinatie van vakken hoeven dus niet gemaakt te worden.

Een derde verschil, maar op een ander vlak, is de vorm van onderwijs van de B-vakken op de Oudemanhuispoort. Daar elk vak slechts eenmaal per jaar wordt aangeboden loop je met een vrij vaste groep mensen in principe 2 jaar dezelfde

colleges. De hoorcolleges worden door de bank genomen goed gegeven, dit mede doordat belastingrecht natuurlijk nooit zijn actualiteit verliest. Naast de hoorcolleges kun je naar believen de werkgroepen extensief of intensief lopen. Bij het intensieve systeem wordt je geacht altijd aanwezig te zijn, je voor te bereiden en actief te participeren. Als je hier geen zin in of tijd voor hebt kun je de extensieve c. q. minder verplichte vorm volgen. Welke keuze je ook maakt, dit systeem heeft bij de meeste studenten een grote betrokkenheid tot gevolg.

Toekomstmogelijkheden

De beroepsmogelijkheden voor de fiscaal economen zijn vaak dezelfde als voor de fiscaal juristen.

Naast de specifiek belastingtechnische vakken, zoals inspecteur der belastingen, belastingadviseur binnen een accountantskantoor of belastingadviesburo, zijn er ook mogelijkheden gelegen in algemeen leidinggevende functies vooral binnen het overheidswezen.

De toekomstmogelijkheden worden enigszins beperkt door het veel grotere aantal fiscaal juristen. Alleen op de U. v. A. studeren al zo'n 100 fiscaal juristen per jaar af. Het totale aanbod is nog niet verontrustend maar men moet terdege rekening houden met grote concurrentie op de arbeidsmarkt.

Technologie en Economie

Vervolg van pagina 17

trokken uit de marktsector, maar door de mensen zelf worden geproduceerd. Als gevolg hiervan neemt de 'doe het zelf' sector een hoge vlucht. Uiteraard heeft dit consequenties voor de traditionele rolpatronen tussen man en vrouw.

Uit bovenstaande kan worden geconcludeerd dat technologische ontwikkeling geen 'exogeen' gegeven is, maar een 'endogeen' proces, geïntegreerd in en bepaald door het maatschappelijke kader. Het is de maatschappelijke, ethische en sociale context, die de randvoorwaarden stelt waarbinnen technologische vernieuwing aangepast en geselecteerd zal worden. Dit heeft ook gevolgen voor de rol van de overheid bij het technologiebeleid. Ingrijpen van de overheid wordt niet alleen gerechtvaardigd door het bestaan van marktperfectionen, maar meer dient de overheid de maatschappelijke, ethische en sociale randvoorwaarden te scheppen waarbinnen het dynamische proces van technologische vernieuwing zich kan ontwikkelen.

Het heeft ook gevolgen voor de economische theorie. Technologie als creatieve destructieve factor enerzijds en als

evolutionair leerproces anderzijds valt moeilijk in te passen in de neo-klassieke evenwichtstheorie. Er bestaat behoefte aan een nieuwe, meer evolutionaire en dynamische theorie. Aanzetten tot zo'n theorie zijn in vele wetenschapsgebieden te vinden. De nieuwe inzichten op het gebied van 'technologie en economie' kunnen ook een bijdrage leveren om de traditionele scheidslijnen tussen bedrijfs-economie en algemene economie te slechten.

Al de verschijnselen komen in het vak 'technologie en economie' op een *geïntegreerde* wijze aan de orde. Bovenstaande opsomming van onderwerpen geeft aan dat er uitgegaan zal worden van een multi- en zelfs interdisciplinaire kijk op de problematiek.

Dit is terug te vinden in zowel het onderwijs- als het onderzoekprogramma van de werkgroep 'Technologie en economie' (i. o.). De colleges voor het keuzevak zullen bestaan uit een combinatie van discussie- en gastcolleges. Elke week dienen de studenten opgegeven literatuur te bestuderen en deze literatuur samen te vatten. Elke bijeenkomst wordt afgesloten met een gastcollege dat aansluit op de die week bestudeerde litera-

tuur. De gastdocenten komen uit verschillende vakgroepen. Afhankelijk van de belangstelling zal voor het specialisatievak één of meer discussiecolleges worden georganiseerd over een deelaspect van het vakgebied. Hierbij zijn de volgende vijf deelgebieden onderscheiden: technologie en economische theorie; technologie en samenleving; technologie en arbeidsverhoudingen; technologie en overheidsbeleid en technologie en internationale arbeidsdeling.

Het onderzoekprogramma van de werkgroep krijgt voornamelijk gestalte in de te organiseren seminar-reeks 'Technologie en economie'. Op nog aan te kondigen tijdstippen worden gastsprekers uitgenodigd om een paper te presenteren over een deelaspect van het vakgebied. Deze bijeenkomsten zijn uiteraard ook toegankelijk voor studenten. Op deze manier hoopt de werkgroep een duidelijke band te leggen tussen onderzoek en onderwijs, mede om de onderzoeksresultaten snel in het onderwijs te kunnen integreren.

Politieke Economie

Vervolg van pagina 19

Dit is allemaal niet zonder pretenties; vooral de laatst genoemde stappen geven het 'onderzoekprogramma' van dit vakgebied aan. Maar het gaat in eerste instantie om de methodologische aanpak van het vak in termen van noodzakelijkheid en vrijheid, en de resultaten die er bereikt zijn bij de bestudering van het huidige systeem. Is bijvoorbeeld 'macro-economische politiek' noodzakelijk? En zo ja, in wat voor vorm? Is 'arbeidsmarkt-politiek' en de instelling van een 'minimumloon' noodzakelijk? En zo voort.

Axioma's en formalisme versus dialectiek

Axioma's! Veronderstellingen! Het wordt pas interessant als je de axioma's ter discussie stelt. Wat blijft er over van de gangbare economische theorie als je het axioma dat individuen 'rationeel' zijn (in neo-klassiek 'economische' zin) laat vallen? De meeste economische theorie zou niet langer te funderen zijn en wegzinken in een moeras. Dat geeft te denken. De gangbare economische theorie is een formeel bouwwerk, waaraan veel economen geleidelijk aan zelf geloof zijn gaan hechten, en waar ze als 'deskundigen' anderen aan doen geloven.

Het heeft zin om dat axioma te vervangen door andere axioma's om de reikwijdte van de verschillen te laten zien. Het heeft ook zin om een axioma-vrije economische wetenschap te beoefenen. Deze 'vervanging' en vervolgens 'eliminering' van axioma's en veronderstellingen, zijn het methodologische motief van het vak Politieke Economie zoals dat als keuzevak in het doctoraal gedoceerd gaat worden. Bij de vervanging wordt aangesloten bij de moderne marxistische theorie. (Voor alle duidelijkheid: de marxistische theorie is een theorie over het kapitalistische systeem; ze heeft weinig van doen met 'Sovjetologie' en dergelijke - net zo goed als er geen neo-klassieke maatschappijen bestaan, bestaan er ook geen marxistische.) De marxistische theorie in het algemeen biedt een duidelijk alternatief voor de neo-klassieke en keynesiaanse theorie (daarover zijn ook niet-marxisten het wel eens). De reikwijdte van deze theorie voor het begrijpen van de recente ontwikkeling van westerse economieën, is voor degenen die de theoretische ontwikkelingen in de afgelopen 20 jaar niet gevolgd hebben, minder duidelijk. En juist in de afgelopen twee decennia heeft deze stroming veel baanbrekend onderzoek verricht.

Bij de 'eliminering' van axioma's wordt aangesloten bij de moderne systemati-

sche dialectiek (die teruggrijpt op Hegel's dialectische logica - een logica die niet axiomatisch is). In het keuzevak zal worden aangegeven hoe Politieke Economie kan worden ontwikkeld op basis van deze moderne systematische dialectiek.

Positieve kritiek

Veel van het bovenstaande is negatief geformuleerd ten opzichte van de gangbare economische wetenschap (en de daarbij aansluitende aan onze faculteit gedocerede vakken). Die negatieve formulering schept een duidelijk eerste referentiekader. En uiteraard is zo'n negatieve formulering ter zake. Want als de bestaande economische wetenschap en de bestaande vakken aan onze faculteit al zouden dekken wat Politieke Economie pretendeert te dekken, dan zou de invoering van dit nieuwe keuzevak niet nodig zijn.

Maar er is anderzijds ook een meer positieve benadering te geven (en ook die staat ik voor). Er behoren vraagtekens te worden gezet bij iedere wetenschappelijke activiteit. Dat is inherent aan wetenschap. Er behoren dus vraagtekens te worden gezet bij de gangbare economische theorie - net zoals bij de minder gangbare theorie van de Politieke Eco-

Vervolg op pagina 22

Waarom iedereen lid zou moeten zijn van de SEF.

Nu het nieuwe cursusjaar alweer enige weken bezig is, lijkt het ons goed om hier nog eens duidelijk te vertellen, waarom iedere student van de faculteit lid van de SEF zou moeten zijn.

SEF

De SEF heeft een breed aanbod, alle informatie daarover kun je vinden in ons informatieboekje, dat bij de SEF voor je klaar ligt. Terugkomend op de vorige Rostra willen we hier echter uit al onze activiteiten (van boeken tot syllabi tot pennen tot de boekenbeurs) speciaal de aandacht vestigen op de cursussen die de SEF organiseert. Dit trimester loopt er een presentatie/vergadercursus en een sollicitatiecursus. In het vorige nummer bleek dat 53 % van de studenten daar behoefte aan heeft. De cursussen waren dan ook snel volgeboekt. In het tweede trimester zal de SEF daarom, voor de derde achtereenvolgende keer, wederom cursussen organiseren. Mededelingen daarover vind je in de Folia, of op onze posters. Als bijdrage in de kosten vragen we van elke deelnemer f 50,-. Geen geld voor deze uitstekend geleide cursus. Deelnemers steken er veel van op en de reacties zijn dan ook allen positief.

Lid zijn van de SEF kost je slechts f 7,50. Gemiddeld gezien maak je op je lidmaatschap f 43,- winst. Maar in feite is die winst natuurlijk veel groter. Heb je iets tijdens het college nodig: haal het in de pauze. Wil je al je spullen in een keer kopen: bij ons kan het. Voor de aankoop van sommige artikelen (met name boeken) moet je lid zijn, anders zou je im-

mers parasiteren op de wel-betalende leden. Overigens zijn we als vereniging verplicht alleen zaken te doen met leden. Vandaar dat onze balie-medewerkers altijd actief naar je bewijs van lidmaatschap vragen. Dat heeft het formaat van een credit-card en is dus een stoere aanvulling op je portefeuille. De SEF is van maandag t/m vrijdag geopend van 11.00 tot 15.00 uur en op maandag en donderdagavond van 18.30 tot 20.30 uur. Bij het afrekenen krijg je een bon, die tegelijkertijd als belastingbon geldt. Naderhand schrijven we geen belastingbonnen meer uit.

Het is op gezette tijden zeer druk bij de SEF, vooral in de eerste twee weken van elk trimester rond de propedeuse en verplicht doctoraal-colleges. Wij bij de SEF werken dan keihard - voor en achter de schermen - om iedereen zo snel mogelijk te helpen. Maar door ons ruimtegebrek en geringe kassacapaciteit kunnen we nooit met meer dan drie baliekrachten tegelijk werken.

Achter in de SEF-ruimte houden de medewerkers, ook op piekuren, pauze of recreëren wat. Omdat alle SEF-ers vrijwillig veel tijd in de vereniging steken en hun enige beloning - naast de waardering van de leden - de onderlinge gezelligheid is, houden we dat zo. In het voorste ge-

deelte zijn we voor alle studenten hard bezig, achterin ook voor onszelf. Onze medewerkers worden en zijn goed getraind, maar je begrijpt dat ze - met zo'n 60 gedoedeerde vakken, en een veelvoud daarvan aan produkten en diensten - af en toe iets niet (kunnen) weten, dit ondanks onze goede interne communicatie. Gaat er dan een keer iets fout: onze schuld - excuses - we doen ons best.

Ook de levering van boeken en syllabi is in een enkel geval niet optimaal. Oorzaak is vaak de moeilijke inschatting van het aantal studenten dat een bepaald vak volgt. Ook zijn vakgroepen soms te laat met het doorspelen van syllabi of maken foute aantallenprognoses. Verder zijn er natuurlijk reproduceer-, en levertijden bij de leveranciers van de SEF, met name bij buitenlandse boeken en nieuwe drukken.

We zijn blij, dat het overgrote deel van de 2200 SEF-leden hier begrip voor heeft.

De SEF; een grote organisatie, met een miljoen gulden omzet, beheerd door ongeveer 30 studenten. Daar zijn we best trots op en we blijven werken aan kwaliteit. Professionele amateurs. Het informatieboekje ligt voor je klaar, en bij de nieuwe cursussen ben je van harte welkom!

Politieke Economie

Vervolg van pagina 21

nomie. Maar het plaatsen van een vraagteken en het uitoefenen van kritiek impliceert niet steeds het volledig desavoueren van dat wat bekritiseerd wordt. En naar mijn mening heeft een groot deel van de gangbare economische theorie belangrijke empirisch-analytische verdiensten. In dit kader ligt mijn meer positieve, kritisch positieve, benadering van Politieke Economie, dat wil zeggen in een poging het verband aan te geven tussen de diverse algemeen-economische vakken, en tussen deze en een aantal andere maatschappij-wetenschappelijke vakken. Politieke Economie verbindt dan de micro- met de macro-economie in een maatschappijwetenschappelijk kader. En het kan daarmee een steun vor-

men voor het bestuderen van de specifieke micro- en macro-economische vakken.

Onderwijsdoelstellingen

De doelstellingen van de studie voor het doctoraal-keuzevak zoals die in de studiegids vermeld staan, sluiten aan bij de bovenstaande beschrijving:

- inzicht verwerven in de samenhangen tussen economie en staat die voor het kapitalistisch systeem noodzakelijk zijn, om van daaruit de mogelijkheden en grenzen van economische politiek te voorzien;
- de scheiding tussen de economisch- en de politiek-wetenschappelijke inzichten opheffen;
- overbrugging van de kloof tussen abstracte analyse (rationalisme) en empiri-

sche analyse (empirisme) die de gangbare, vooral neo-klassieke, economie teistert;

d) doorbreking van de reductionistische aspect-benadering die de gangbare theorie biedt (de maatschappij reduceren tot zgn. 'rationeel' kiezende individuen) en, in het verlengde daarvan, de scheiding tussen micro- en macro-economie ongedaan maken.

De colleges voor het keuzevak worden gehouden in het 2e trimester op dinsdagmiddag. Informatie over de literatuur, de tentamenver-eisten en dat soort zaken, staat in de studiegids 1989/90 op blz 223 - 224. Vanaf 1 december is een programmabeschrijving verkrijgbaar bij de docent (Geert Reuten, kamer 3362).

Nog even dit!

Anne-Ismaël Leemhuis

De faculteit draait weer op volle toeren. Onderwijs, onderzoek en ook de raden en commissies, iedereen is aan het werk.

Onderhand zijn er twee faculteitsraden (FR) geweest; die van september en die van oktober.

In de september FR traden de nieuwe studenten fracties op. Voor de AGE zitten in de FR Mary Bloem, Lucette Plug en Liselot Westhoff. Voor de Nobas zijn het Casper van Haaften, Frank Heemskerck en Bart Wendrich.

Maar wat gebeurt er nu op de faculteit, wat zijn de 'hot-items' in het bestuurlijk circuit?

Visitatie

Zoals ik al eerder schreef worden dit jaar alle economische faculteiten met elkaar vergeleken. Deskundigen gaan met name het onderwijs vergelijken. Deze vergelijking tussen de faculteiten moet voorbereid worden binnen de faculteit. Zo moet iedere faculteit een 'zelfstudie' maken. In deze zelfstudie moet een beschrijving van het onderwijs en plannen voor de toekomst staan. Deze zelfstudie zal gemaakt worden door een facultaire commissie.

De verwachting was dat enkele hoogleraren (proffs) in deze commissie plaats wilden nemen. Zij zijn het immers die (formeel) de eindverantwoordelijkheid hebben voor het onderwijs. Tot veler verbazing was er vanuit deze groep mensen nauwelijks belangstelling voor de commissie. Kennelijk is het vertrouwen in de medewerkers zo groot dat het rapport bij voorbaat aanvaardbaar is.

Vakgroepen (vervolg 1)

Hoelang gaat de herindeling van vakgroepen duren? Deze vraag houdt een aantal mensen bezig. De kwestie gaat om de herindeling van vakgroep IV; Bedrijfsinformatica en Accountancy. De herindeling van vakgroep IV leek heel aardig te gaan tot de FR van augustus definitief moest beslissen. Op het allerlaatste moment werd door de betrokkenen uitstel gevraagd. Dus de definitieve beslissing zou worden genomen in de FR van september. Maar wat bleek bij stemming, de stemmen staakten (d. w. z. dat evenveel mensen voor als tegen stemden). Geen nood, in de FR van oktober zou herstemming plaats vinden. Maar enkele dagen voor de oktober FR kwam er een heus politiek spel los. FR fracties werden benaderd met handtekening lijsten en mensen kwamen „even praten”.

Dit spel moet tegen de volgende achtergrond gezien worden. Vakgroep IV zal gesplitst worden in twee vakgroepen; 1) Informatica, en 2) Accountancy. Het probleem is dan in welke vakgroep het vak Bestuurlijke Informatieverzorging en informatietechnologie (BIVIT) komt.

Zulke zaken worden meestal in de minne geschikt, „even onderling geregeld”. Maar in deze zaak bleek een regeling, ook na bemoeienis van het faculteitsbestuur, niet mogelijk. Er restte de betrokkenen dus niets anders dan de definitieve besluitvorming in de FR in hun voordeel te forceren.

De oktober FR was dus spannend. Mede door al het gelobby waren er nogal wat vragen gerezen bij raadsleden. Bij stemming bleek dit; wederom staakten de stemmen. Er zal nu een commissie „van goede diensten” (lees: „wijze

mannen”) ingesteld worden. Zij zullen het definitieve advies aan de FR geven.

MBA?

De MBA opleiding is het Amerikaanse zusje van ons doctoraal diploma. Het voordeel van de titel MBA is de mondiale bekendheid ervan. Dus toen de Boston University onze faculteit benaderde om over een MBA opleiding aan onze faculteit te spreken was de eerste reactie positief. Gezien de „gelijkwaardigheid” van de opleidingen zou in ons onderwijs vrij gemakkelijk een MBA variant ingebouwd kunnen worden. Onderhand zijn de eerste verkennende besprekingen met delegaties uit Boston achter de rug. Deze besprekingen waren positief; Boston wil wel en voor ons zit er ook wel wat in. Over enkele maanden zullen nader uitgewerkte voorstellen worden gedaan. Voorstellen die overigens goed beschouwd moeten worden op hun onderwijskundige-, vakinhoudelijke- en financiële consequenties enz.

Wordt vervolgd.

AGE actief

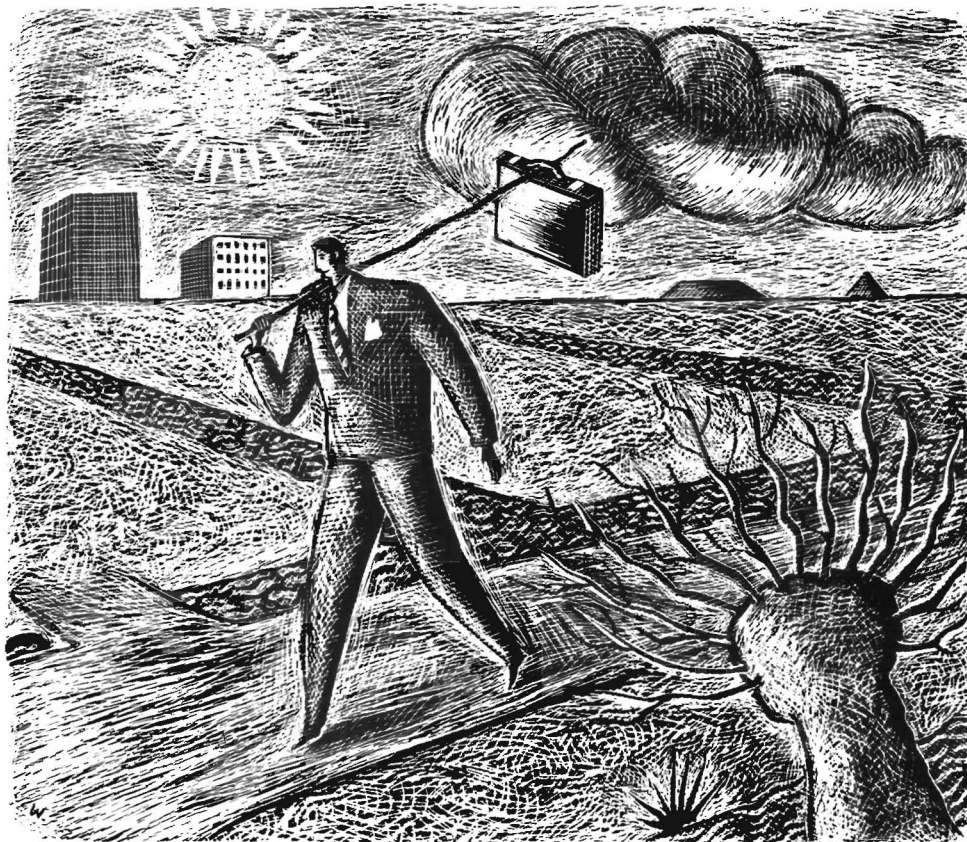
Onlangs heeft de AGE een notitie gepubliceerd over het verplichte deel van de studie (propedeuse + verplichtdoctoraal). De titel van de nota is: „Kwalitatief onderwijs: een illusie?”. De heel aardige nota is vooral een (half) realistisch voorbeeld van hoe volgens de AGE het verplichte deel van de studie eruit moet zien. Voor geïnteresseerden is de nota bij de AGE verkrijgbaar. Nota's van dit soort zijn interessant voor de komende tijd. Ten eerste ventileren de politieke studenten organisaties AGE en Nobas regelmatig kritiek op de studie. Bijvoorbeeld wetenschapsfilosofie zou een verplicht vak moeten zijn. Maar waarom zo'n vak per se opgenomen moet worden en in welke vorm, is onduidelijk. Eigenlijk is het vrij onduidelijk wat voor soort faculteit (wetenschappelijk en/of praktijkgericht) de studentenorganisaties als ideaal zien. Laat staan dat een en ander degelijk gefundeerd op papier staat. Ten tweede komen binnenkort belangrijke discussies in de faculteit los over de strategie voor de komende jaren. Als studenten hierin iets willen scoren zullen ze serieus en vooral goed voorbereid het „slagveld” moeten betreden. De AGE is in ieder geval begonnen, maar er is nog veel te doen.

Voor jou?!

Het studentbestuurslid draait volop mee in het politieke-bestuurlijk circuit van de faculteit. In praktijk houdt dat in dat er vergaderd wordt, problemen opgelost worden, met studenten organisaties overlegd wordt enz. enz. Toch is het bovenstaande maar een deel van de taken. Het student bestuurslid is er ook voor jou. Als je problemen hebt met de faculteit maar je weet niet naar welke instantie je moet, kom dan langs. Maar ook met klachten over docenten, colleges enz. kun je terecht.

Kortom, schroom niet en kom langs (maandag middag) in kr. 2173 of bel. 525. 4286 of 120502 (prive).

Avontuur vergt een degelijke bagage.

Accountancy kent geen grenzen meer. De moderne accountant reist over de wereld en kent de weg in het internationale zakenleven. Bedrijven doen steeds vaker een beroep op zijn kwaliteiten. Hij adviseert bij import en export, financieringsvraagstukken, automatisering, fusies en overnames. Logisch dat de moderne accountant niet alleen zijn koffer efficiënt weet in te pakken, maar ook de meest actuele kennis met zich draagt.

Bij KPMG Klynveld Kraayenbof & Co., accountants vinden jonge economen een werkomgeving die hun horizon aanzienlijk kan verruimen. Klynveld maakt deel uit van KPMG met 60.000 medewerkers in 114 landen. Een toonaangevende organisatie op het gebied van accountancy, EDP audit, organisatie- en belastingadvies.

In dit levendige, internationale milieu krijgen jonge economen alle kansen zichzelf verder te ontplooiën. Praktijkervaring bij een scala van cliënten, studie, binnen- en buitenlandse stages... Bij Klynveld zijn de mogelijkheden vrijwel onbegrensd.

Denk jij de nodige capaciteiten in huis te hebben en spreekt avontuur je aan? Bel of schrijf dan naar Louis Chr. Dell, Hoofd Werving en Selectie, Strawinskylaan 1257, 1077 XX Amsterdam, telefoon 020-5461600.

KPMG Klynveld Kraayenbof & Co.
Accountants

Jonge economen kunnen bij ons grenzen verleggen.